

Bekostigings- en financieringsstrategie

Groen Groeit Mee

© Rebel 2022, bekostigings- en financieringsstrategie Groen Groeit Mee

Deze strategie is opgesteld in opdracht van GGM / Provincie Utrecht. GGM partners kunnen vrijelijk over de inhoud beschikken met bronvermelding. Voor niet GGM partners geldt dat dit alleen kan na schriftelijk akkoord van Rebel en altijd voorzien van bronvermelding.



Voorwoord

Context, aanleiding en vraagstelling

Ruimtelijke ambities rood, blauw en groen

De druk op groene voorzieningen in de provincie Utrecht is groot. Bevolking en bebouwing – ook wel de ‘rode’ ontwikkelingen – nemen toe. De groeistrategie (‘Omgevingsvisie Groeisprong’) – zoals die recent is ontwikkeld door de provincie – zet typisch functies als wonen, bedrijvigheid, mobiliteit en innovatie centraal. Daarom is Groen Groeit Mee (GGM) als programmaonderdeel in het leven geroepen, met als doel de rode en groene ontwikkelingen in de provincie Utrecht in balans te brengen én te houden. Dat betekent dat de ontwikkeling en het beheer van groen (en blauw) meegroeit met ‘rood’ en de behoefte aan ruimte voor recreatie, water en natuur.

Bekostiging en financiering van onderdelen van de economie, zoals bedrijvigheid, wonen en mobiliteit, vormen een haast vanzelfsprekende zoektocht naar businesscases waar zowel publieke als private partijen mee uit de voeten kunnen. Voor de bekostiging van groene opgaven ligt dat meestal anders. Vaak wordt in eerste instantie naar overheden gekeken vanwege de – voor veel partijen – niet direct herkenbare verdienpotentie. Voor binnenstedelijk groen in relatie tot vastgoed is nog wel een grondslag voor private bijdragen. Voor buitenstedelijke gebieden is dat echter minder duidelijk. De Omgevingswet biedt hier weliswaar nieuwe handvatten in, echter is nog niet uitgekristalliseerd hoe deze gaan werken.

De investeringsopgave blijft hoe dan ook aanzienlijk. De kosten voor investeringen voor GGM worden ingeschat op circa € 1,2 miljard voor de periode tot 2040. En daar komen de kosten voor beheer (oplopend tot circa € 22 miljoen per jaar in 2040) nog bij. Deze bedragen zijn uiteraard afhankelijk van aannames, prijsontwikkeling en fasering in de tijd. De strekking is echter dat dat het om aanzienlijke bedragen gaat en dat deze tot op heden slechts zeer beperkt gedekt zijn.

Parallel hieraan hebben grote steden nog een eigen opgave. De GGM opgave staat dus nog los van binnenstedelijke opgaven maar is hier uiteraard wel mee verbonden; ter illustratie de

ruimtelijke strategie tot 2040 van de stad Utrecht gaat uit van een binnenstedelijke investeringsopgave van circa € 1,6 miljard.

In de Kadernota van De Groeisprong wordt prioriteit gegeven aan GGM, naast investeringen in de OV-bereikbaarheid en de verstedelijkingsopgave. Alle redenen om te kijken hoe de investeringsopgave van GGM het beste kan worden aangevlogen. Dit om te zorgen dat de groenblauwe investeringen niet alsnog achterblijven.

Doel van het onderzoek

Het doel van dit onderzoek is niet alleen het bieden van inzicht in de mogelijke structuur voor bekostiging en financiering van groen maar ook om een strategie te bieden om de implementatie van de opgaven ook daadwerkelijk in gang te zetten. Voorliggende rapportage is daarom als volgt opgebouwd:

- A. Definitie** - Welk probleem moet een bekostigings- en financieringsstrategie oplossen?
- B. Voorgestelde bekostigings- en financieringsstrategie** - Het conceptuele voorstel voor een GGM-fonds, inclusief de governance en de mogelijkheden om bronnen van bekostiging en financiering aan te boren.
- C. Casuïstiek & explicitering van groene baten** - Concretisering aan de hand van vier voorbeeldgebieden inclusief het vermogen om groene baten te identificeren en private middelen aan te trekken.
- D. Handelingsperspectief:** Vervolgstappen voor een over de provincie breed gedragen investeringsinstrument.

Bureau Buiten heeft in 2021 een eerste denkbij voor de financiering opgesteld. Voorliggende rapportage bouwt hier op voort en vult de denkbijnen verder in.

Doelgroep en verantwoording

Groene stappen vooruit

Voor wie is deze strategie?

Deze strategie is opgesteld voor de initiatiefnemers van het Pact Groen Groeit Mee; in de eerste plaats voor de betrokken decentrale overheden. Dat betekent niet dat de strategie geen relevantie kan hebben voor de overige betrokken organisaties, integendeel. Echter, de strategische overwegingen aan de voorkant, waar het gaat om de organisatie van bekostiging en financiering van GGM ligt primair bij betrokken overheden. Vanzelfsprekend moeten partijen elkaar binnen de uitvoering vinden.

Met betrekking tot de analyse van bestaande decentrale geldstromen is vooral gekeken naar de rol van de provincie omdat de inzet van provinciale middelen in het buitengebied zeer bepalend kan zijn. Dat laat onverlet dat de samenhang met inzet van middelen vanuit gemeenten en waterschappen uiteraard altijd in ogenschouw moet worden gehouden.

Onderdelen van deze strategie - zoals de specificering van kosten en baten - zijn bovendien ook relevant voor andere partijen. Publieke (RWS) en private (bedrijven, ontwikkelaars) partijen als aanknopingspunt voor gesprekken over gezamenlijke realisering.

Onderdelen van deze strategie hebben ook betrekking op algemene organisatorische inrichting van GGM. Het perspectief van analyse, conclusies en aanbevelingen is echter om de financiering- en bekostiging op gang te brengen.

Verantwoording

De bekostiging van groen is complex. Niet zozeer vanwege de kostenopbouw maar wel omdat het vertrekpunt een samenleving is waarbij bedrijvigheid nog steeds impact op milieu externaliseert. Bovendien wordt voor investeringen in flora en fauna typisch gekeken naar overheden en NGO's die afhankelijk zijn van giften. En zelfs bij het maken van keuzen binnen het publiek domein valt het

groen nog wel eens van het lijstje wanneer prioriteiten moeten worden gesteld.

Er is geen investeringsstrategie die een dergelijk patroon 'even kan doorbreken' en bekostiging en financiering kan arrangeren waar dat eerder niet of te beperkt voor handen was. Er kunnen wel stappen worden gezet. Niet in de laatste plaats omdat de COVID-lockdowns hebben laten zien dat mensen in en om de stad het groen meer gaan waarderen. De boodschap dat groen mee moet groeien met het aantal huizen en bewoners zal dus in zijn algemeenheid op ruggensteun vanuit de samenleving kunnen rekenen.

Daarbij zeggen ook steeds meer bedrijven en ontwikkelaars zich verantwoordelijk te voelen voor de nabije omgeving en kunnen (en moeten) er dus op aangesproken worden om hier ook daad bij woord te voegen. Andersom, de consequenties van het onzorgvuldig omgaan met de natuur om ons heen slaat steeds meer terug in ons dagelijks leven. Dat raakt iedereen.

Bij het opstellen van deze strategie staat het waardeperspectief van groen centraal. Rapporten zijn bestudeerd, publieke en private betrokken partijen zijn gesproken, bronnen voor bekostiging en financiering zijn geïnventariseerd. Van daaruit is de koppeling gemaakt naar investeringen in 'het groen'.

Dat kan alleen maar in stappen gaan. De waarde van groen expliciet maken en borgen dat groen niet van het lijstje prioriteiten afvalt (publiek) dan wel hierop een vaste plaats gaat innemen (privaat). En vooral ook de stap durven te nemen naar realisatie en daarbij niet wachten totdat de financiële agenda voor de komende twintig jaar is uitgestippeld. Groen groeit mee moet het bij uitstek hebben van zichtbaarheid en beleving. Een strategie stippelt alleen maar de route uit. Soms is het simpelweg doen dan de beste strategie...

Terminologie en inspiratie

Wat is groen

Groen

Deze strategie sluit aan op de terminologie zoals deze wordt gehanteerd in het Pact GGM. Dat wil zeggen dat de vijf groene waarden bestaan uit: a. toegankelijke groen, b. landschapsinclusieve landbouw, c. veerkrachtige natuur, d. beleefbaar landschap, e. zichtbaar water. Telkens wanneer we het in deze strategie hebben over 'groen' doelen we op dit brede waardenperspectief.

Een interpretatie van onze kant is dat het vanwege de expliciete koppeling aan woningen en bewoners in het bijzonder gaat om groen wat zich leent voor 'extensieve' recreatieve beleving. Niet omdat ('niet-recreatieve') natuur als zodanig geen plaats kent of zou moeten hebben in de regio, maar omdat de '100% natuur'-invulling van groen reeds besloten ligt in andere opgaven. De beschikbaarheid van voldoende groen met een passende vorm van toegankelijkheid herbergt ook dat andere gebieden met rust kunnen worden gelaten.

Keuzen omtrent wat waar moet gebeuren maakt uiteraard onderdeel van het totale pallet van ruimtelijke overwegingen. Daar zit overigens een sterke financiële component aan. Beperkte investeringsmiddelen maken dat het ene gebied zich veel beter kan lenen voor multifunctionele opgaven (bijv. landschapsinclusieve landbouw / beleefbaar landschap) terwijl bij een ander gebied aankoop van gronden en aanwending voor 100% natuur te verkiezen zijn. Doordachte grondpolitiek en slimme aanwending van de stikstofgelden worden in die zin bepalende factoren.

Bekostiging en financiering

Bij de uitwerking maken we onderscheid tussen bekostigings- en financieringsinstrumenten. Het ene instrument is voor een bepaalde batencategorie meer geschikt dan het andere instrument. Daarom wordt vaak voor een mix van instrumenten gekozen.

- **Bekostigingsinstrumenten** gaan over het dragen van de kosten voor een investering en laat zich vertalen naar 'harde' commitment van partijen om bijdragen - uitgedrukt in €'s (eventueel

uitgesmeerd over een zekere periode) – te doen om de opgave financieel te dekken.

- **Financieringsinstrumenten** leiden niet tot extra opbrengsten voor het project, maar zijn bedoeld om de periode te overbruggen tussen de investeringsuitgaven en het beschikbaar komen van de dekking en/of de opbrengsten.

Bij de financiële uitwerking gaat het dus in eerste instantie om de bekostiging van de opgave 'rond' te krijgen. Financiering komt om de hoek kijken, als de dekking voor de totale opgave op zich rond komt, maar vanwege de fasering van de realisatie wellicht eerder behoefte is aan de gelden dan volgens het bekostigingsschema ter beschikking komen. In dat geval kan financiering (bijv. in de vorm van een lening of een revolverend fonds) uitkomst bieden. Dit zal dan wel leiden tot extra (financierings)kosten (bijv. rentelasten). Daarbij moet na verloop van tijd sprake zijn van baten die in staat stellen de lening af te lossen. Aan financiering is dus altijd de vraag verbonden: waar liggen de (toekomstige) inkomsten?

Inspiratie

Deze strategie geeft algemene richting en doet specifieke aanbevelingen voor de financiering en bekostiging van GGM. Het is daarmee een inspiratiedocument wat niet noodzakelijkerwijs de visie van de initiatiefnemers van het Pact representeert. Keuzen zijn wel nodig, die worden dan ook concreet voorgelegd: bestuurlijk, ambtelijk en in de interactie met andere partijen. Daarnaast zal er behoefte zijn aan verdieping op implementatie (van voorgestelde structuren) en toepassing (gebiedsbusinesscases in voorbeeldgebieden).

Bovendien zit er een behoorlijke dynamiek in de beschikbare 'potjes' voor bekostiging vanuit Rijk en EU. Het is zaak de mogelijkheden die deze middelen bieden continu in beeld te houden (dus regelmatig te updaten) en actie te ondernemen om middelen maximaal naar de regio te trekken. Een uitgebreide identificatie van actuele subsidiemiddelen maakt geen onderdeel uit van deze strategie. De provincie werkt hier aan.

Inhoudsopgave

Deel A – Definitie

A.1 Introductie – Kostenopbouw voor de totale GGM-opgave

A.2 Probleemdefinitie – Beperkte en onzekere dekking voor de GGM-opgave

A.3 Bepalende factoren voor een effectieve oplossing – Welke knelpunten moet de bekostigings- en financieringsstrategie oplossen?

Deel B – Voorgestelde bekostigings- en financieringsstrategie

B.1 Introductie – Invulling van een GGM-fonds

B.2 Gezamenlijk bekostigen en financieren – Principevoorstel

B.3 Governance– Organisatorische inrichting

B.4 Potentieel voor financiële dekking GGM-opgave

B.4.1 Provinciale bronnen

B.4.2 Andere publieke bronnen (niet provinciaal)

B.4.3 Private cofinanciering



Deel C – Casuïstiek & explicitering van groene baten

C.1 Introductie – Concretisering van kosten en baten

C.2 Kostenopbouw van projecten

C.2.1 Kansrijke eerste stappen voor Kromme Rijn Linie Landschap

C.2.2 Kansrijke eerste stappen voor Zuidelijke Eemvallei

C.2.3 Kansrijke eerste stappen voor Hollandse IJssel-Oost

C.2.4 Kansrijke eerste stappen voor de Rode Haan

C.3 Explicitering van groene baten

C.3.1 Het proces op hoofdlijnen

C.3.2 Effectenboom

C.3.3 Voorbeeldberekeningen in casussen

C.3.4 Effectueren van baten

Deel D – Handelingsperspectief

D.1 Aanbevelingen – Het programma en het geld

D.2 Bestuurlijke besluiten – Voorstel

D.3 Vervolgstappen – 2023: een uitvoeringsgericht GGM

Deel A

Definitie



A.1 Introductie

Kostenopbouw voor de totale GGM-opgave

Voor het versnellen van de (met name recreatieve) groenopgave zijn door Bureau Buiten 13 typen maatregelen geïnventariseerd en gekwantificeerd.¹ Het totaal van de groenopgave maakt integraal onderdeel uit van de Omgevingsvisie van de provincie Utrecht. Per type maatregel ligt er als onderbouwing een inventarisatie van projecten en opgaven. In totaal gaat het om bruto 10.000 ha groen tot 2040, nodig om groen mee te laten groeien. Deze ruimteclaim omvat het totaal aan claims, inclusief die van medeoverheden en groene organisaties. Door slim combineren van functies zal de effectieve ruimteclaim lager zijn. De maatregelen laten zich in grote lijnen terugbrengen tot vijf hoofdcategorieën:

1. **Grote infrakunswerken voor groen:** 57 stuks, waaronder ecoducten.
Totale kosten circa € 300 miljoen.
2. **Groene contouregbieden:** 2.500 ha nieuwe natuur.
Totale kosten circa € 260 miljoen.
3. **Nieuwe intensieve recreatiegebieden:** 1.000 ha.
Totale kosten circa € 145 miljoen.
4. **Recreatieve verbindingen** (met name ecologische verbredingen en fietsverbindingen): 2.200 ha.
Totale kosten circa € 388 miljoen.
5. **Overige maatregelen**, zoals nieuwe natuurkernen, buitenpoorten, ecologische verbindingen, groene-blauwe dooradering van landbouwgebied en zwemwater.
Totaal circa € 140 miljoen.

¹. Zie hoofdstuk 2 van Groen Groeit Mee Opgaven in beeld van Bureau Buiten, 11 juni 2021.





A. Definitie

B. Voorstel

C. Casuïstiek

D. Handelings-
perspectief

A.1 Introductie

Kostenopbouw voor de totale GGM-opgave

De totale investering voor de ambitie bedraagt ruim € 1,2 miljard (inzichten en prijspeil 2021) voor de periode tot 2040. Dit is over de regio's als volgt verdeeld:

- U16: € 798 miljoen;
- Amersfoort: € 333 miljoen;
- (Utrechtse deel van) regio Foodvalley: € 115 miljoen.

De beheerkosten groeien tot € 22 miljoen per jaar in 2040.¹

De hoofdcategorieën laten al zien dat het niet noodzakelijkerwijs gaat om investeringen die eenzijdig uit GGM-middelen gerealiseerd moeten worden. Zo zal het voor infrastructuur eerder voor de hand liggen dat deze investeringen komen uit de begroting van RWS, allicht aangevuld met middelen vanuit de regio en aangevuld met afspraken over beheer. Groene contourgebieden zullen mede bekostigd kunnen worden uit middelen voor de bossenstrategie en indirect de stikstofmiddelen.

Benadrukt wordt dat de oproep niet is om de GGM opgave vooral bij andere opgaven naar binnen te fietsen. Wel om slimme combinaties van investeringen op te zoeken waar mogelijk. Temeer daar de GGM-opgave op andere terreinen zeer waarschijnlijk nog geconfronteerd kan worden met uitgaven die eerder niet voorzien waren (en niet per se binnen de eigen doelstellingen liggen). Integraliteit opzoeken is in die zin voor alle partijen gunstig.

¹. Idem, hoofdstuk 4.

A.2 Probleemdefinitie

Beperkte en onzekere dekking voor de GGM-opgave

Van de € 1,2 miljard aan investeringen wordt door Bureau Buiten ingeschat, dat er redelijkerwijs dekking is op te halen voor circa 17% van het totaal aan investeringen. Voor de dekking van de beheerskosten is hun inschatting, dat redelijkerwijs circa 50% van de jaarlijkse kosten gedekt kunnen worden. De verdeling van de investeringskosten over de regio's is in onderstaande tabel aangegeven.

Er mag dus vanuit worden gegaan dat er een flink gat zit tussen ambities en budgettaire afdekking. Temeer omdat de reeds geïdentificeerde bronnen (zie tabel hiernaast¹) voor een groot deel 'zacht' zijn en niet duidelijk maken waar de rol ligt van decentrale overheden. Financiering van de totale opgave is hiermee tot op heden onduidelijk en onzeker. Een verscheidenheid aan bronnen moet worden aangesneden, desondanks blijft de dekkingsgraad laag en is deze niet afdwingbaar.

Anderzijds is de kanttekening van Rebel dat er uit de analyse van de begroting van provincie wel degelijk nu (landelijk gebied, bossen) en in de nabije toekomst (stikstof) middelen zijn die ook kunnen bijdragen aan de GGM opgave. Er zijn meer dan 50 verschillende potentiële bronnen voor bekostiging en financiering, verdeeld over de overheid (EU-LIFE, Natuurbank, etc.), bedrijven (sponsoring, pacht, etc.) en burgers (abonnementen, lidmaatschap, betaald parkeren, etc.). De spelregels (voorwaarden en condities) rond de inzet vanuit het Rijk op middelen voor het landelijk gebied en stikstof zullen daarbij bepalend zijn voor de haalbaarheid van GGM-doelstellingen en daaraan gerelateerde ambities rondom bijvoorbeeld het bos- en klimaatbeleid.

Regio	Dekking investeringen	Dekking beheerskosten
U16	19%	49%
Regio Amersfoort	13%	47%
(Utrechtse deel van) regio Foodvalley	8%	60%

Instrument	Investering '20-'40	Beheer per jaar
Giften burgers	€ 93.790.000	
Sponsoring en giften bedrijven	€ 42.560.000	
GLB	€ 35.000.000	€ 4.438.000
Inkomsten VEP recreatie		€ 2.903.000
Inkomsten VEP natuur		€ 436.000
SVNL / ANLb		€ 1.821.000
LIFE	€ 16.650.000	
Loterijen	€ 12.040.000	
Vignetten	€ 1.260.000	€ 417.000
European Urban Initiative (EUI)	€ 5.500.000	
Klimaatadaptatie	€ 2.000.000	
Horizon Europe	€ 1.800.000	
Stikstofgelden	€ 1.400.000	
Streekproducten		€ 520.000
Erfgoed Deal	€ 1.000.000	
Kleine Landschapselementen	€ 300.000	€ 15.000
SIM-groen		€ 105.000
Subsidie waterschappen		€ 100.000
Veenweidebudget		€ 50.000
Totaal	€ 213.000.000	€ 10.800.000

1. Zie Groen Groeit Mee Opgaven in beeld van Bureau Buiten, 11 juni 2021.

A.3 Bepalende factoren voor een effectieve oplossing

Welke knelpunten moet de bekostigings- en financieringsstrategie oplossen? (deel 1 van 3)

Dat er meer middelen nodig zijn om de GGM-opgave te realiseren is - gezien het voorgaande - duidelijk. Er liggen echter een aantal knelpunten die de ontsluiting en effectieve inzet van groenblauwe investeringen in de weg (kunnen) staan. Een eventuele bekostigings- en financieringsstrategie moet hier een oplossing voor zijn. Niet alleen om de middelen te verkrijgen, maar ook om ze te rechtvaardigen en effectief te alloceren.

Bepalende factoren

De volgende bepalende factoren (oftewel, op te lossen knelpunten) liggen hier aan ten grondslag:

- i. **Continuïteit:** Er is geen standaard of uniforme meetlat die maakt dat de 'beste' projecten in aanmerking komen voor middelen voor GGM. Inzet van deze middelen gebeurt ad hoc en is – zeker van buitenaf – onzeker.
- ii. **Integraliteit:** Hoewel specifieke middelen vanuit parallelle sporen ook beschikbaar en interessant kunnen zijn voor GGM-doelstellingen, ontbreekt integraliteit. Dit betekent dat enkel lokaal en/of eenzijdig wordt geoptimaliseerd op groenblauwe doelstellingen.
- iii. **Multiplier:** Middelen vanuit het Rijk en de EU zijn nodig, echter sluiten de voorwaarden van deze 'potjes' niet altijd aan op de projecten. Dit vergt lobby en/of een slimme gebundelde besteding. Daarnaast liggen vanuit de private sector ook kansen voor cofinanciering. Hiervoor is inzicht en explicitering van (groene) baten noodzakelijk.

- iv. **Uitvoeringsgerichtheid:** Er is veel aandacht voor visie en beleidsvorming, wat ten koste kan gaan van (ondersteuning van) realisatie. Groenblauwe ontwikkelingen laten zich lastig voorspellen en vragen durf ondanks onzekerheden.
- v. **Voortgang en navolgbaarheid:** GGM heeft doelstellingen en ten dele liggen hier dwarsverbanden met doelstellingen op het gebied van bossen, natuurontwikkeling, leefbaarheid en gezondheid. Het ontbreekt echter aan integraal inzicht in inzet middelen, voortgang en doelbereik.

Op de volgende pagina's worden deze factoren nader toegelicht.

A.3 Bepalende factoren voor een effectieve oplossing

Welke knelpunten moet de bekostigings- en financieringsstrategie oplossen? (deel 2 van 3)

Bepalende factoren nader toegelicht

i. Continuïteit

De benodigde investeringen in groen voor GGM bedragen bij benadering €1,2 miljard voor de periode 2021-2040¹, ruim €60 miljoen per jaar. Echter – tot op heden – worden de middelen voor GGM vanuit de begrotingen van lokale overheden ad hoc ingezet. Dat betekent dat niet zozeer de kwalitatief beste projecten worden bekostigd, maar dat de projecten die ‘op een lijstje staan’ in aanmerking komen. Bovendien maakt dit dat per project moet worden gekeken naar middelen (voor cofinanciering) waardoor een uniforme aanpak niet geborgd kan worden (m.a.w. ieder project moet het wiel opnieuw uitvinden). Het onzekere perspectief op bekostiging zorgt ervoor dat een heldere prikkel ontbreekt voor de ontwikkeling van GGM-projecten.

ii. Integraliteit

Hoewel GGM als programmaonderdeel nieuw is, zijn binnen decentrale overheid reeds parallelle sporen die ook waarde (kunnen) ontwikkelen voor GGM. Vaak ook al gekoppeld aan budgetten. Denk aan bossenstrategie, grondbeleid, inzet op bedrijventerreinen en verduurzaming van vastgoed. Daarnaast zijn er in het publieke domein andere partijen die middelen inzetten voor GGM-gerelateerde doelstellingen, zoals de waterschappen (een samenwerking die GGM al heeft opgepakt), drinkwaterbedrijven, woningbouwcorporaties en Rijkswaterstaat.

De publiek beschikbare middelen in de regio (vanuit de verschillende stromen) worden echter niet altijd optimaal bij elkaar gebracht. Zo kunnen middelen lokaal resulteren in maximale impact op groene doelstellingen, maar is impact op grotere schaal en integraliteit niet geborgd. Denk aan ecoducten en tunnels die op zichzelf al een groene functie kennen, maar

vervolgens niet aansluiten op areaal met een natuurfunctie. Denk aan versplintering van middelen in specifieke begrotingsposten waardoor effectieve inzet lastig is. Of kansen die worden gemist bij het inrichten van multifunctionele gebieden (waterkering en natuur, energie en natuur etc.) wanneer enkel op ‘eenzijdige’ groenblauwe doelstellingen wordt gestuurd (in plaats van het totaalplaatje).

Het benoemen van waarden, ook voor andere doelen zoals landbouw, cultuurhistorie, gezondheid, leefbaarheid, waterveiligheid, wonen en recreatie kan eveneens bijdragen aan ‘kruisbestuiving’ over en weer. Door alle sectorale verbanden ontbreekt soms het zicht op het achterliggende doel voor het gebied in zijn totaliteit.

iii. Multiplier

Publiek: Zelfs wanneer continuïteit en integraliteit voldoende geborgd zijn, dan zijn er in de regio vanuit (semi-)overheden nog niet voldoende middelen beschikbaar om de opgave in te vullen. Er liggen overheidsmiddelen (‘potjes’) op de plank op het niveau van Rijk en EU (bijvoorbeeld vanuit stikstof of Natura2000), maar de voorwaarden (inhoudelijk, tijdsplan) sluiten niet altijd aan bij de projecten in ontwikkeling. Dit maakt dat projecten zich moeten aanpassen om aan de voorwaarden te voldoen om in aanmerking te komen, wat per definitie tot – voor het gebied – suboptimale oplossingen leidt.

Bovendien is er hoe dan ook actie nodig om de middelen daadwerkelijk te kunnen verwerven en gebruiken. De regio Utrecht is op dit moment nog maar beperkt succesvol in het aantrekken van ‘groene’ middelen. Laat staan dat men hier efficiëntie in bereikt: projecten vinden zelf steeds het wiel opnieuw uitvinden om aanspraak te maken op die ‘potjes’.

1. Verdeeld over U16 (€ 798 miljoen), de gemeente Amersfoort (€ 333 miljoen) en Foodvalley (€115 miljoen).

A.3 Bepalende factoren voor een effectieve oplossing

Welke knelpunten moet de bekostigings- en financieringsstrategie oplossen? (deel 3 van 3)

iii. Multiplier (vervolg)

Privaat: Steeds meer private partijen zien in dat ook van hun kant het nodige wordt verwacht voor de inzet op brede welvaart. Dit kan ingegeven zijn door veranderende normeringen in de bouw of simpelweg een vorm van maatschappelijke betrokkenheid. Maar voor sommige partijen is de investering in groen (bewust of onbewust) ook een baat in de eigen businesscase. Denk aan de waarde van vastgoed voor ontwikkelaars; voor ondernemers in de recreatie; gezondheidseffecten voor werknemers, werkgevers en verzekeraars; opbrengsten van een voedselbos; etc.

In het kader van dit onderzoek is onder meer gesproken met Rabobank, BPD en duurzame ondernemers in de agrobusiness. Hiernaast zijn in de (semi-) publieke hoek gesprekken gevoerd met waterschappen en RWS. In de bijlage een korte weergave van gesprekken.

Dergelijke baten worden echter – vooralsnog – vaak niet voldoende expliciet gemaakt. Mede daardoor laten deze zich ook moeilijk koppelen aan private partijen. Dit is niet alleen een probleem in de regio, maar ook landelijk aan de orde. Hier liggen kansen voor een regio die zich wil afficheren als zowel “randstedelijk als natuurlijk” en waar gezondheid centraal staat (Amersfoort en Utrecht).

iv. Uitvoeringsgericht

Het streven naar continuïteit, integraliteit en de zoektocht naar multipliers maakt - opgeteld met het feit dat een project bottom-up realiseren met lokale stakeholders al geen eenvoudige opgave is - nog wel eens dat beleidsontwikkeling en implementatie niet voldoende tot elkaar komen. Er is veel aandacht voor visie en beleidsvorming, wat ten koste kan gaan van (ondersteuning van) realisatie. Er zijn altijd risico's te benoemen, nieuwe ontwikkelingen die meegenomen moeten worden of bestuurlijke knelpunten te benoemen. Wisselwerking met de praktijk en het oplossen van praktische knelpunten is daarom

noodzakelijk. Dit betekent in het bijzonder dat een durf nodig is om te realiseren ondanks risico's, onzekerheden¹ en obstakels. Een gecommiteerd projectteam met mandaat is een belangrijk middel om continuïteit te bieden. De bekostigings- en financieringsstrategie daarmee moet een aanmoediging vormen om in de praktijk aan de slag te gaan.

Inzet kan te kampen hebben met gebrekkige capaciteit, zeker in de huidige arbeidsmarkt. Echter dit is des te meer reden om binnen beschikbare FTE keuzen te maken voor ruimte om uitvoering ter hand te nemen of te kiezen voor zaken die geld opleveren zoals het aanvragen van EU en Rijkssubsidies. Dit eventueel ten koste van inzet op strategie, beleid en gerelateerd overleg. Zonder te suggereren dat dit in zijn geheel overbodig is overigens.

v. Voortgang en navolgbaarheid

Voor het beeld van de opgave en dekking van de middelen wordt verwezen naar externe rapportages inclusief de investeringen die vanuit andere partijen verwacht worden. Hoewel het goed is om de omgeving in beeld te brengen zou het vertrekpunt echter moeten zijn wat provincie in samenwerking met gemeenten en waterschappen zelf tot haar verantwoordelijkheid rekent, inclusief bijbehorend pallet van wetgeving, uitvoering en bekostiging en implementatie via (onder meer) het programma GGM. Zo kan voortgang op doelstellingen en de mate waarin andere partijen ook kunnen worden verleid of gedwongen hieraan bij te dragen worden gevolgd en ontstaat zicht op het behalen van doelstellingen.

Dit laatste punt is niet zozeer een knelpunt wat de bekostigings- en financieringsstrategie kan oplossen maar een omissie in de opzet van GGM die nog moet worden ingevuld. In het kader van onderhavige strategie is alvast gekeken in hoeverre de bestaande en voorgenomen begroting van de provincie voorziet in uitgaven gerelateerd aan GGM doelstellingen. De GGM filosofie moet helder zijn en geïntegreerd worden in bestaande beleidskaders inclusief budgetten.

¹. Zeker voor groenblauwe thema's die zich typisch lastig laten voorspellen (komt een bepaalde vogelsoort wel of niet? wordt een eproduct wel of niet gebruikt? welke flora ontstaat spontaan?) en waarvan de baten – zoals eerder gezegd – niet altijd even eenvoudig te kwantificeren zijn.

A close-up photograph of a child's hand placing a green hexagonal wooden block into a corresponding hole in a light-colored wooden shape-sorter toy. The toy has several other holes of different shapes, including a triangle and a square. The background is a bright red surface. A semi-transparent blue banner is overlaid at the bottom of the image, containing white text.

Deel B

Voorgestelde bekostigings- en financieringsstrategie

B.1 Introductie

Hoofdpijnen strategie

In dit deel doen we een voorstel voor een bekostigings- en financieringsstrategie, volgend uit - en invulling gevend aan - de hiervoor geïdentificeerde knelpunten. Allereerst beschrijven we daartoe een GGM-fonds en de conceptuele werking ervan (B.2). Vervolgens gaan we in op de organisatorische inrichting hierachter (governance, B.3). Tot slot geven we richting aan het verhogen van de financiële dekkingsgraad met behulp van deze structuur (B.4). Echter alvorens oplossingsrichtingen te schetsen presenteren we de hoofdpijnen van een strategie met potentieel om de bestaande knelpunten te ondervangen.

Hoofdpijnen strategie

I: het perspectief: de GGM gebiedsbusinesscase

De GGM-opgave staat voor een verzameling van projecten – zoals nu de vier voorbeeldprojecten – die in zijn totaliteit invulling geven aan de GGM-ambities, gekoppeld aan 100.000+ woningen en als project weer gekoppeld aan verschillende deelopgaven. De GGM-opgave is daarmee niet om het totaal aan opgaven in het buitengebied te realiseren (klimaat, stikstof, bos, adaptatie, duurzame energie) maar om de verbinding te leggen tussen wonen en groen, tussen stad en platteland, tussen economie en brede welvaart.

De GGM-‘gebiedsbusinesscase’ is hiervoor leidend. De gebiedsbusinesscase omvat het op projectbasis - als integraal onderdeel van een gebied - naar boven halen van de maatschappelijke en monetaire waarden. Laten zien waar geïnvesteerd moet worden. Waar lusten en lasten vallen. En hoe bekostiging en financiering kan worden ingevuld.

De middelen zelf kunnen gedeeltelijk komen vanuit een GGM fonds (zie B.2) maar zullen in de meerderheid gedekt worden door bestaande begrotingen die worden ingezet indachtig

de GGM doelstellingen. Denk hierbij aan de bossenstrategie, stikstofgelden (zie B.3) maar ook private cofinanciering (B.4). Het gaat er niet om bestaande (begrotings-)posten samen te brengen maar om deze in samenhang te investeren zodat de GGM-doelstellingen op een zo effectief mogelijke manier gerealiseerd kunnen worden.

Een dergelijke strategie heeft ook organisatorische consequenties. Meer dan een op zichzelf staand programma met een groot investeringsbudget moeten de GGM-doelstellingen onderdeel gaan vormen van andere programma's op het gebied van landbouw, bossen en klimaat. Daartoe moet het programma dan wel een stevige positie kunnen innemen in aanpalend beleid.

II. Bekostigen en financieren

Investerings in groen zijn in belangrijke mate te koppelen aan concrete baten en deze zijn weer te koppelen aan baathebben. Er is een zoektocht naar en een zekere tendens tot het laten meebetalen van deze partijen aan de investeringen zoals deze moeten plaats vinden.

Dit laat onverlet dat invulling van GGM doelstellingen brede welvaartsdoelstellingen bedient die niet altijd revoluerend zijn (directe revenuen opleveren). Ook is bekend dat er partijen zijn, publiek en privaat, die al dan niet vanuit de eigen missie of als gevolg van normering bij willen dragen aan bekostiging van groen, maar geen rol voor zichzelf zien in beheer (kosten).



A. Definitie

B. Voorstel

C. Casuïstiek

D. Handelings-
perspectief

B.1 Introductie

Hoofdlijnen strategie

Wij stellen voor als strategie in te zetten op een bekostiging van GGM-doelstellingen die - waar passend voor het gebied - ook leidt tot inkomstenstromen (revolverend) die vervolgens aangewend kunnen worden voor beheer en onderhoud. Dat laatste kan vervolgens worden uitgevoerd door bestaande terreinbeheerders dan wel nieuwe partijen die zich hiervoor aandienen.

De inzet zou moeten zijn dat de investeringen in de gebiedsbusinesscase minimaal leiden tot een inkomstenstroom die het daarop volgende beheer en onderhoud kan afdekken voor een periode van (bijvoorbeeld) 20 jaar. Laat financiering zijn intrede doen zonder hier de verwachting te wekken dat hiermee de volledige opgave kan worden afgedekt.

Het mechanisme is dan feitelijk een revolverend fonds. Geen fonds wat alle investeringen terugverdient maar wel een fonds wat minimaal in staat stelt langdurig in beheer en onderhoud te voorzien en borgt dat partijen die verleid kunnen worden tot het doen van investeringen daar niet van worden afgehouden omdat ze opzien tegen het daaropvolgende beheer. Resterende inkomsten kunnen uiteraard worden aangewend voor nieuwe investeringen in groen. Dit zou – ook in Nederland – een nieuwe aanpak zijn.

III. Stimuleren en helpen

Een basis voor GGM-investeringen kan gevormd worden door publieke middelen (Rijk/EU of van eigen begroting). Daarbij is het vooral zaak andere partijen te dwingen en te verleiden ook in te stappen. Dat kan en mag bijvoorbeeld via normering gaan, door het opleggen van regels voor aanwending van areaal, afgedwongen verevening via de Omgevingswet, het meenemen van GGM opgaven bij aanbesteding en contractering.

Tegelijk is het zaak richting partijen, publiek en privaat, aan te geven dat investeringen in de kwaliteit van de omgeving een ieder aangaan en onderdeel uitmaken van het nieuwe normaal. De wortel kan bijvoorbeeld bestaan uit specifieke GGM-bijdragen die de ontwikkelaar, grondeigenaar, agrariër, de gemeente, het waterschap net in staat stellen wat makkelijker die extra investering te doen. Toegankelijkheid via klompenpaden, natuuroevers, extensief boeren, waterberging combineren met zwemwater.

Kortom, de inzet is niet zozeer om alle middelen te centraliseren en in GGM-kader te beslissen over inzet, maar om gericht met GGM-gelden een hefboom aan te brengen voor maatschappelijke investeringen en zodoende een groene multiplier te bewerkstelligen.

Ook de wortel en de stok kennen een interne organisatorische component. Om GGM-doelstellingen betekenis te geven in aanpalende beleidsvelden moet die positie expliciet worden gemaakt in provinciaal en gemeentelijk beleid en moet er ruimte zijn voor inbreng. Tegelijk moet betrokken 'GGM-staf' ook iets te bieden hebben aan de lopende programma's; expertise, handelingsperspectieven en toegang tot financiële middelen die bijvoorbeeld de mogelijkheden scheppen om de oever, het landschap, het water net die meerwaarde te geven zoals verwoord in het GGM-Pact en de handreiking.

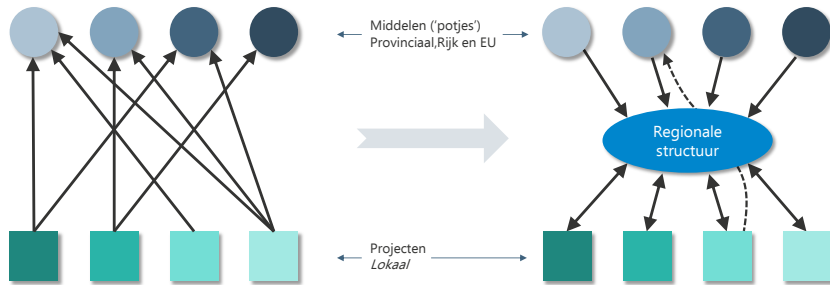


B.2 Gezamenlijk bekostigen en financieren

Principevoorstel (deel 1 van 2)

Voorgestelde inrichting en werking

Voor de gezamenlijke bekostiging en financiering wordt een fondsstructuur voor GGM voorgesteld. De zeggenschap over de inzet van middelen wordt op regionaal niveau (niveau U10, Amersfoort en Foodvalley) georganiseerd. Dus feitelijk gaat het over drie deelfondsen. Ver genoeg van de praktijk (de projecten) om integrale en overkoepelende besluiten te kunnen nemen en slagkracht te brengen, maar dichtbij genoeg om de speler en projecten goed te kennen en operationele waarde te kunnen bieden. Onderstaand een schematische weergave van de voorgestelde structuur



De fondsstructuur vormt de verbindende factor tussen projecten enerzijds en de provinciale, Rijksbrede en Europese middelen voor groen en blauw anderzijds. Deze verbindende factor uit zich door:

- Het verwerven van provinciale, Rijksbrede en Europese middelen door het regionale niveau. En daar efficiëntie in bereiken (door slagkracht en herhaling; niet elk project hoeft het wiel steeds opnieuw uit te vinden).
- Borging dat projecten laagdrempelig toegang krijgen tot deze middelen, zonder dat projecten zich moeten schikken aan specifieke en eenzijdige voorwaarden

individuele 'potjes'.

- Lobby voor de juiste voorwaarden van potjes; werken aan de hand van overzicht van verschillende projecten in ontwikkeling (portefeuille) zodat maximale kans is om aansluiting te vinden
- Ondersteuning in de breedte van projecten vanuit het 'expertisecentrum' (zie volgende paragraaf: governance).

Bovendien is er op projectniveau ruimte voor private cofinanciering door explicitering van (groene) baten (zie deel C).

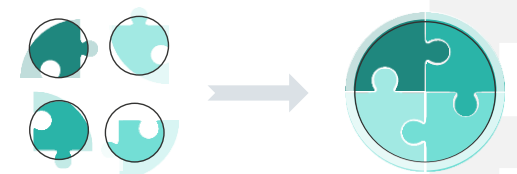
Om de structuur eenvoudig implementeerbaar te houden worden de middelen beheerd door de provincie en direct verstrekt aan projecten. De regio's beslissen over toekenning van de middelen maar er loopt dus geen geld door de regio's. Medebekostiging en cofinanciering vanuit gemeenten en andere betrokken partijen vindt plaats op projectniveau.

Figuur: Van 'ieder voor zich' naar regionale slagkracht

Schematische weergave van de positionering van de regionale structuur tussen de projecten en de middelen. Hiermee wordt geborgd dat projecten niet individueel verantwoordelijk zijn voor het verwerven van de Europese en rijksbrede middelen – en daartoe het wiel steeds opnieuw moeten uitvinden – maar dat dit regionaal georganiseerd wordt. Projecten kunnen middelen vanuit het regionale verwerven op basis van de bijdrage voor GGM en zich niet hoeven schikken aan specifieke voorwaarden van de 'potjes' (zie figuur hieronder). Vanzelfsprekend kunnen projecten nog steeds (ook) directe lijnen hebben met de Europese of Rijksmiddelen.

Figuur: Som der delen i.p.v. individuele inpassing

Met een regionale structuur – die integraal de belangen van GGM bewaakt – kunnen projecten dicht bij de eigen waarde blijven in plaats van zich eenzijdig te moeten schikken aan specifieke 'potjes'. Het geheel aan projecten moet bijdragen aan GGM, projecten kunnen hier specifieke delen van invullen.



B.2 Gezamenlijk bekostigen en financieren

Principevoorstel (deel 2 van 2)

Basisprincipes

De volgende basisprincipes worden gehanteerd voor het fonds:

- **Meerjarig en langetermijn:** een horizon van initieel 3-5 jaar voor bekostiging, met de optie om verder te gaan. Groenblauwe ontwikkelingen (en ecosysteemherstel) zijn per definitie langjarig. Een structuur moet daarom de tijd krijgen om haar meerwaarde en (baten) te tonen. Tegelijkertijd is een no-go moment op een niet al te lange termijn ook gezond.
- **Revolverend:** waar mogelijk (kasstromen, private bijdragen) moet worden gewerkt met financiering zodat rente en aflossing kan worden besteed aan beheer en onderhoud en eventuele nieuwe investeringen. Daarbij zou vertrekpunt moeten zijn dat minimaal de kosten voor beheer en onderhoud worden terugverdiend.
- **Nabijheid:** voldoende dichtbij projecten en betrokken partijen, meerwaarde bij uitvoering. In het bijzonder voor kleine gemeenten met onvoldoende capaciteit en kennis. Mede geëffectueerd door een drietal deelfondsen te organiseren op regionaal niveau (dus U10, Amersfoort, Foodvalley).
- **Transparant en ongecompliceerd:** eenvoudig uitvoerbaar, toegankelijk voor projecten in ontwikkeling en fondsvoorwaarden eenvoudig te doorgronden.
- **Samenwerkend:** betrekken andere middelen voor bekostiging en financiering – zowel publiek als privaat – mede op basis van geëxpliciteerde (groene) baten en baathebbenden.
- **Additionaliteit GGM kwaliteit:** de uitgaven dienen te resulteren –kwantitatief en kwalitatief – in bovenwettelijke of additionele invulling van de GGM opgave. Er moet geen spraken zijn van verdringing van zaken die op basis van reguliere taken nu uit begrotingen van waterschappen, RWS, provincie en gemeenten volgen. Dit is vaak niet zwart wit en moet dus project (voorbeeldgebied) –gebonden worden bepaald

Projectontwikkeling en selectie

De drie deelfondsen (U10, Amersfoort, Foodvalley) komen op de volgende wijze tot uitvoering en de toebedeling van middelen richting projecten:

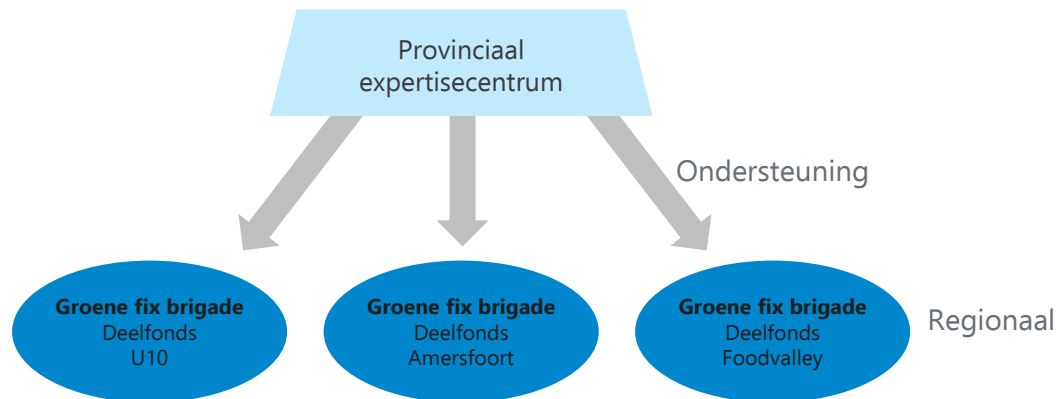
- Provincie heeft in bepaalde verhouding de gemeenschappelijke middelen ter beschikking (bijvoorbeeld 8:3:1) waarop aanspraak kan worden gemaakt. Verhouding zou in de praktijk in nieuwe periode kunnen worden aangepast op basis van aantal en omvang van projectinitiatieven en (monitoren van) succesvolle realisatie.
- Gemeenten dragen bij, zowel 'in kind' (delen expertise in regio, investering in samenwerking) als financieel; sturend op het gemeenschappelijke bovenlokale belang (verbindingen, fietsroutes, blauwe netwerken, toegankelijkheid). Het eigenaarschap op lokaal niveau dient door de gemeente met lokale en regionale partners vorm te krijgen.
- Projectbijdragen zijn beschikbaar voor (deel-)projecten die:
 - meerwaarde leveren op de doelstellingen van GGM;
 - niet bekostigd worden vanuit reguliere begroting;
 - een eigen inleg hebben gearrangeerd, bijvoorbeeld minimaal 25%;
 - mogelijkheden voor EU-/Rijkssubsidie concreet in kaart¹ hebben gebracht;
 - de baten expliciet zijn gemaakt en baathebbenden waar mogelijk bijdragen aan de ontwikkeling (projectafhankelijk);
 - ten dele werkend met financiering waardoor toekomstige opbrengsten gebruikt kunnen worden voor beheer en onderhoud, **en**;
 - met een door stakeholders (grondeigenaren, ondernemers in het gebied, terreinbeheerders, bewoners) gedragen projectplan wat gereed is voor implementatie.
- Procesbijdragen zijn gemaximeerd, bijvoorbeeld minimaal 75% van aan projecten toegekende investeringsmiddelen dienen te worden besteed aan realisatie.

¹. We hebben het hier specifiek over 'in kaart brengen'. Zoals op de volgende pagina's wordt toegelicht heeft het GGM-fonds ook een functie om projecten te helpen met het verkrijgen van bijdragen uit deze EU- en Rijks-'potjes'.

B.3 Governance

Organisatorische inrichting (deel 1 van 3)

Zoals aangegeven, wordt geadviseerd om in principe een drietal deelfondsen in te richten die op het regionale niveau opereren. Deze drie deelfondsen opereren naast een provinciaal ondersteuningsplatform ('expertisecentrum') die faciliteert aan de drie regionale fondsen. Organisatorisch worden de deelfondsen ingevuld met 'groene fix brigades', die in het kader van de regiodeals zijn voorgesteld. Schematisch ziet dat er als volgt uit:



De werkzaamheden die hier worden voorgesteld worden hieronder verder toegelicht.

Inulling van de regionale groene fix brigades

De regionale organisatie is er met name op gericht projecten te ondersteunen met zaken die specifiek zijn voor het project en/of de regio (m.a.w. daar waar een provincie te ver van de praktijk af zou staan). Grofweg ziet het takenpakket er als volgt uit:

- Projectafhankelijke ondersteuning (zowel inhoudelijk als procesmatig): ecologische waarden, businesscase, recreatie waarde, bos/landbouw, etc.; het leveren van specifieke expertise die lokaal niet standaard voor handen is
- Analyse interactie gemeentelijk en regionaal ruimtelijk beleid, vinden van kansen en synergie en oplossen van knelpunten
- Verkennen en vastleggen van mogelijkheden om projecten te bekostigen en daarin overleggen met het expertisecentrum
- Beoordeling projectvoorstellen ieder kwartaal/half jaar (zie aanzet in B2); financiële toezeggingen op basis van uitgaven realisatie (maximalisering bijdrage aan procesondersteuning, bijv. 25%)
- Effectief bij elkaar brengen van investeringsgelden op basis van analyse van begrotingen van betrokken gemeenten, eventueel waterschap en semi publieke partijen zoals RWS en drinkwaterbedrijven.
- Monitoring en evaluatie effectieve inzet middelen en kwaliteit projecten inclusief meting van maatschappelijke impact (gezondheid, leefbaarheid)
- Consistentie borgen vanuit decentrale overheid (gemeente, provincie, waterschappen) richting ondernemers en terreinbeheerders en ruimte bieden voor groen ondernemerschap

De brigades zouden ingevuld worden door vertegenwoordiging vanuit waterschappen, provincie, gemeente en externe deskundige(n) waaronder (afhankelijk van de lopende projecten) terreinbeheerders en bijvoorbeeld Rijkswaterstaat. Formering gebeurt vanuit de regionale samenwerkingsverbanden (U10 etc.). Het ligt voor de hand dat (vertegenwoordigers van) de fix brigades een stem krijgen in de toedeling van middelen vanuit het Deelfonds vanwege de kennis en ervaring met de projecten.

B.3 Governance

Organisatorische inrichting (deel 2 van 3)

Invulling van provinciaal expertisecentrum

Het expertisecentrum is het centrale GGM-kennispunt voor alle partners van het GGM Pact. Het opereert op provinciaal niveau en staat vanzelfsprekend in nauw contact met de regio's. Daarnaast heeft het expertisecentrum ook een functie in het opbouwen van efficiëntie (bijvoorbeeld in de aanvraag voor het verkrijgen van Europese of Rijksbrede bijdragen) en om maximaal middelen naar de regio trekken (uit diezelfde potjes) De taken van het expertisecentrum omvatten verder:

- Via website beschikbaar stellen en actueel houden van landelijke en Europese subsidiemogelijkheden voor GGM-projecten inclusief korte annotatie van mogelijkheden per bron van bekostiging en doorverwijzing naar website
- Ondersteuning van aanvraagprocessen in samenwerking met regio's (U10/A'foort/Foodvalley)
- Lobby gericht op zowel "groene normering" als passende doelstellingen en voorwaarden subsidiemiddelen
- Kennisnetwerk vereveningsstructuren en groene businesscases (deze kennis komt van gemeenten, het expertisecentrum organiseert disseminatie)
- Technische en juridische ondersteuning bij het maken met afspraken met private partijen over bijdragen aan GGM doelstellingen of de omgang met bijv. Omgevingswet.
- Grondaankoop/overname organiseren, prioriteren aankoopprocessen.
- Betrekken stakeholders buiten decentrale overheden: LTO, grote particuliere grondeigenaren, terreinbeheerders

- Analyse mogelijkheden NOVEX gebieden van het Rijk (waaronder Utrecht en Amersfoort) voor invullen (deel van) leefbaarheidsopgave

De bezetting van het expertisecentrum zou typisch bestaan uit:

- Een aantal medewerkers van provincie en (grote) gemeenten met kennis en ervaring t.a.v verkrijgen EU en landelijke subsidies;
- Expertise grondbeleid, planeconomie, grondaankoop en verevening;
- Aan te haken (al dan niet in externe schil): waterschappen, drinkwaterbedrijven, Rijkswaterstaat, SBB, Natuurmonumenten, Utrechts landschap.

Een apart expertisecentrum is geen doel op zichzelf. Indien er combinaties kunnen worden gemaakt met andere beleidsterreinen/expertisecentra (stikstof, klimaat) dan moet dat vooral plaats vinden. Zolang de GGM opgave inhoudelijk maar een duidelijke plek krijgt. Het huidige GGM kernteam kent een grote bezetting en de toegevoegde waarde is niet altijd duidelijk. Overweging zou kunnen zijn dat het expertisecentrum het kernteam vervangt dan wel dat het expertisecentrum als vooruitgeschoven post gaat fungeren en het kernteam meer de hoofdlijnen bewaakt.

Het provinciaal expertisecentrum en de regionale fondsen/fix brigades moeten opereren als communicerende vaten met uitwisseling van kennis en mensen. Onderwerpen worden regionaal opgepakt tenzij het meerwaarde heeft hier op provinciaal niveau invulling aan te geven.

B.3 Governance

Organisatorische inrichting (deel 3 van 3)

Stimulerende bekostiging – verkennen kostenverhaal woningen

Een concreet bestuurlijk besluit vanuit de provincie (/GGM) kan zijn om een investeringsbedrag beschikbaar te stellen. Bijvoorbeeld een jaarlijks totaalbedrag van 2*20 miljoen - in verhouding over de regio's verdeeld - voor de periode 2023-2025 onder de voorwaarde:

- Cofinanciering door GGM partners op projectniveau conform af te spreken uitgangspunten
- Een deel (indicatief 35 %, echter nader te bepalen) van toegekende projectbijdragen nemen de vorm aan van een lening die na realisatie van het project afgelost moet worden, terugvloeiende middelen worden revolverend ingezet
- De 2^e tranche van 20 miljoen komt beschikbaar op basis van (a) daadwerkelijke realisatie van projecten en (b) aantoonbare bijdrage aan de doelstellingen GGM

In zijn totaliteit zou het jaarlijkse bedrag beperkt moeten kunnen blijven vanuit de veronderstelling dat het zwaartepunt van de benodigde investeringen uit andere middelen (stikstof, grondaankoop, klimaat etc) komt en de regionale fondsen alleen de wig vormen om een multiplier te realiseren op voor GGM relevante investeringen. Bewezen succes moet aantoonbaar worden door een effectief gebleken inzet van middelen in GGM projecten en een doorontwikkeling van projectvoorstellen.

Verder zou nader onderzoek moeten uitwijzen of op projectniveau ook direct inkomsten zouden kunnen worden verkregen die gekoppeld zijn aan woningbouw op basis van de vereveningsbepalingen van de nieuwe omgevingswet. Dit zou er bijvoorbeeld op hoofdlijnen (veel varianten denkbaar) als volgt kunnen uitzien:

- Het groen behorend bij en direct rondom de woningen is en blijft primair het gevolg van normering (m² waterberging) en afspraken en voorwaarden ten aanzien van de totale projectontwikkeling
- Hiernaast wordt een directe relatie gelegd tussen gespecificeerde GGM

investeringen in groen in de directe nabijheid van de nieuw te bouwen huizen in een straal van maximaal 5 kilometer (bij uitzondering af te wijken afhankelijk van project specifieke kenmerken)

- Gegeven de positieve impact van de GGM investeringen voor de nieuw te bouwen huizen wordt een proportionele bijdrage geleverd van ontwikkelaars (kostenverhaal). Dat zou bijvoorbeeld 0,5% van de totale waarde van de ontwikkeling kunnen zijn. Randvoorwaardelijk is dat de bijdrage altijd lager is dan de investeringen die daadwerkelijk in het gebied worden gedaan.
- Deze middelen worden altijd en alleen maar ingezet voor de realisatie van de GGM opgave –bovenop reguliere wettelijke verplichtingen – in de betreffende regio. Het gaat om additionele kwaliteit.

De mogelijkheden voor een publiekrechtelijk kostenverhaal gebiedsontwikkeling zijn –indien er geen overeenkomst is met de initiatiefnemer – door de wetgever bepaald. Er kan sprake zijn van een 'organische' (ontwikkeland) of een integrale (vooraf bepaalde) gebiedsontwikkeling. Kostenverhaal vindt vanuit de overheid plaats voor aangewezen kostensoorten. Dus groen/blauwe investeringen moeten direct gekoppeld kunnen worden. Op dit moment zijn gemeenten (Utrecht, Amersfoort) bezig nader te onderzoeken wat zij met het kostenverhaal kunnen in het kader van de nieuwe bepalingen in de omgevingswet. Dit laat hoe dan ook onverlet dat de regio zelf kan proberen (al dan niet via gemeenten) overeenkomsten af te sluiten met initiatiefnemers. Een gezamenlijke 'Utrechtse' aanpak, mede om te voorkomen dat overheden tegen elkaar worden uitgespeeld en ook om eenduidigheid en duidelijkheid te waarborgen richting ontwikkelaars. Mogelijkheden hangen sterk samen met grondposities.

Projectspecifiek zou er ook nog gekeken kunnen worden naar bestaande woningen, denk aan een bestaande wijk die sterk profiteert van GGM investeringen nabij. De baten voor de woningeigenaren ontstaan evengoed. Een (vrijwillige) bijdrage in de kosten en/of een actieve rol in onderhoud en daarmee reductie van kosten is goed denkbaar.

B.4 Potentieel voor financiële dekking GGM-opgave

Overzicht

De redelijkerwijs te verwachten dekking zoals aangegeven door Bureau Buiten (zie deel A) is geen zekerheid en ruimschoots onvoldoende om alle ambities van GGM te kunnen realiseren. Er moet dus extra inspanning worden gedaan om het dekkingspotentieel te verhogen. De structuur zoals die hiervoor is voorgesteld (B.2) geeft het 'hoe'. De daadwerkelijke bronnen en middelen zijn het 'wat'. We onderscheiden daarbij **drie hoofdrichtingen** (die in op de volgende pagina's verder worden uitgewerkt):

1. Provinciale middelen (B.4.1)

Met volgorde van de volgende 'denklijnen':

- Inventarisatie van de huidige gereserveerde middelen in de begroting van de provincie Utrecht voor GGM. Basis daarvoor is de begroting 2023-2025.
- De extra reservering voor GGM zoals opgenomen in de Kadernota van zomer 2022 en de daaropvolgende besluitvorming door PS.
- De in voorbereiding zijnde jaarlijkse reserveringen van middelen voor grondaankopen.
- Analyse van de begroting van de provincie Utrecht op de mogelijkheid om in niet direct aan GGM-gealloceerde begrotingsposten toch een aanknopingspunt te vinden voor medebekostiging van die GGM-opgave.¹

2. Andere publieke partijen (B.4.2)

Medebekostiging en –financiering vanuit publieke partijen kan ook gaan om partijen anders dan de provincie (EU, Rijk, Waterschappen, gemeenten). Het is zaak dat er permanente overzichten van en gesprekken zijn rondom relevante (subsidie-)middelen van EU, Rijk en uitvoerende organisaties zoals Rijkswaterstaat en Waterschappen zodat hier op aangehaakt kan worden vanuit (voorbeeld-)projecten. De middelen die RWS en waterschappen inzetten voor bermbeheer, waterkwaliteit en waterveiligheid vormen een veelvoud van de middelen die door provincie en gemeenten voor GGM worden ingezet. Maar gerichte inzet van die

GGM middelen, bijvoorbeeld via de hiervoor geschetste fondsen, kan zorgen dat net die extra's zoals zwemwater, de groene oever of het klompenpad gerealiseerd worden als onderdeel van de totale werkzaamheden aan kunstwerken of dijkversterking.

3. Private cofinanciering (B.4.3)

Naast publieke partijen zijn er ook private bronnen die kansrijk zijn om de GGM-opgave mede te financieren. Explicitering van (groene) baten kan worden gezien als noodzakelijk voorwaarde om private bijdragen te organiseren en rechtvaardigen. Natuurbeheerders en terreinbeheerders zoals deze ook onderdeel zijn van het GGM Pact kunnen daarbij natuurlijk 'in kind' bijdragen leveren door verantwoordelijkheid voor beheer en onderhoud op zich te nemen. Voor natuurbeheer ontvangen terreinbeheerders een SNL-vergoeding. Combinaties met beheer van paden en bermen (RWS, gemeenten, recreatieschap) kunnen voor extra effectiviteit zorgen en een hefboom (of aanjager) zijn voor private partijen om 'mee te doen'. De beheerlast wordt als het ware ingebracht als medebekostiging van de GGM investeringen.

Tot slot

De fasering van het GGM-programma biedt ook mogelijkheden om het beslag op middelen te synchroniseren met de beschikbaarheid ervan. Als vertrekpunt geldt het totaal aan maatregelen zoals opgenomen in de GGM-opgave (en de Omgevingsvisie). De fasering van de onderliggende maatregelen is niet in beton gegoten. Sterker nog: die fasering is onderwerp van beleidsmatige keuzes en besluitvorming. Nadere analyse zal hierin meer helderheid kunnen verschaffen. Fasering en nadere duiding van het uitvoeringsritme is in hoge mate bepalend voor de gevraagde bedragen per tijdsperiode. Bij de validatie van de Omgevingsvisie (Groeisprong) is in financiële zin uitgegaan van een gelijkmatig verdeeld bestedingspatroon om de GGM-opgave tot 2040 te realiseren, maar dit kan (en zal) in de praktijk dus anders kunnen zijn.

¹. Een voorbeeld is het mobiliteitsbudget, waar een jaarlijks bedrag voor 'fietspaden'. Is opgenomen. Primair gaat het hierbij om 'utilitaire' fietspaden en niet om 'recreatieve' fietspaden maar wellicht zijn er toch mogelijkheden.

B.4 Potentieel voor financiële dekking GGM-opgave

B.4.1 Provinciale bronnen

Er liggen kansen om de dekking voor GGM te vergroten met behulp van provinciale middelen. Onderstaand de denklijnen met een oplopende gradatie van onzekerheid.

Denklijn 1: Huidige begroting

In de huidige begroting wordt jaarlijkse een bedrag voor GGM aangehouden.

Denklijn 2: Recente besluiten in PS (Kadernota): extra budget 2023 voor GGM

- **€ 4 mln.** voor de afgesproken voorbeeldgebieden voor cofinanciering
- **€ 2 mln.** voor gebiedsontwikkelingen met kansrijke koppelkansen Groen Groeit Mee (i.r.t. stikstof, wonen en energietransitie). Het gaat daarbij met name om de zones rondom de Natura2000 gebieden, waar Groen Groeit Mee nu kansen kan bieden voor de landbouw aldaar. Alsmede voor een evenwichtige ontwikkeling van woningbouw en groen.
- **€ 24.3 mln.** voor strategisch bosbeleid.
- **€ 20.2 mln.** voor het gemeenschappelijk landbouwbeleid (met deels koppelkansen voor GGM).

Denklijn 3: Beschikbaar stellen van jaarlijkse budget t.b.v. aankoop gronden

Er ligt nu een voorstel voor het beschikbaar maken van circa **€ 20 mln** (per jaar) voor actieve aankoop van gronden door de provincie. Het is een faciliterend instrument dat moet helpen bij het aanpakken van urgente opgaven die zich afspelen op het provinciale grondgebied. Denk daarbij aan de energietransitie, het Natuurnetwerk Nederland, de bodemdaling, de

stikstofproblematiek, een duurzame landbouw met een sterke agrarische structuur, de provinciale wegen en een duurzame mobiliteit, evenals recreatie en landschap. Het kan een belangrijk instrument zijn voor de GGM-opgave, doch niet uitsluitend te gebruiken hiervoor.

Denklijn 4: Benutten van andere provinciale middelen met deels overlappende doelstellingen

De provincie staat voor een deel van de bekostiging van de opgave aan de lat. Enige financiële draagkracht is nodig om als hefboom te gebruiken voor andere middelen. De begroting van de provincie bevat een aantal programma's die gedeeltelijke of geheel dezelfde doelstellingen hebben als GGM. Een integrale en expliciete inzet van deze middelen voor de gezamenlijke doelstellingen (die van de programma's en van GGM) kan de hefboom zijn die GGM nodig heeft.

Een eerste – zeer globale – verkenning van de provinciale begroting laat zien dat er potentieel grofweg **€ 100 miljoen** van het budget (1/5 van het totaal) aan doelstellingen kan worden toegekend die in lijn liggen met GGM. In de bijlage is inzicht gegeven hoe (indicatief) tot dit getal gekomen wordt.

B.4 Potentieel voor financiële dekking GGM-opgave

B.4.2 Andere publieke bronnen (niet provinciaal)

Voor de bekostiging van GGM – anders dan vanuit provinciale bronnen – worden op hoofdlijnen de onderstaande denkrichtingen als kansrijk ingeschat:

Gemeenschappelijk landbouwbeleid (EU)

Het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB) is een belangrijke - en voor GGM kansrijke regeling - waar het beheer van landschapselementen in agrarisch gebied onder valt. Uit het GLB volgen regelingen voor beheer (eco-regelingen, Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer: ANLb) en regelingen voor aanleg (investeringsregelingen). Momenteel is het ANLb in budget en reikwijdte nog te beperkt voor het realiseren en beheren van de groene opgave. De ANLb-tarieven worden momenteel nog herzien en naar verwachting kunnen deze deels hoger worden dan nu bekend.

Aanhaken op Rijksbeleid

- Nationaal Programma Landelijke Gebied (NPLG): De provincie kan voor juli 2023 plannen indienen rondom emissiereductie, natuurherstel en water. De bestaande middelen van € 7 miljard zijn reeds aangevuld met € 24,3 miljard uit het Transitiefonds;
- Hierbinnen is het stikstofdossier (aankoop gronden en die inzetten voor GGM) een cruciaal dossier; het provinciale deel zou ordegrrootte € 2.5 miljard kunnen zijn waarbij koppelkansen voor GGM kunnen ontstaan.
- MIRT-gelden voor de (mede-)bekostiging van infra-overkluisingen en snelfietspaden.
- Verstedelijkingsafspraken (o.a. NOVEX, Programma mooi Nederland).
- Subsidie Natuur-en Landschapsbeheer (SNL) & Kwaliteitsimpuls Natuur en Landschap (SKNL).
- Bossenstrategie.
- Klimaatfonds: financiering van bedrijven die zich inzetten voor duurzame landbouw en landgebruik en zo uitstoot reduceren op hun bedrijf. Dit initiatief van het Nationaal Groenfonds kan worden ingezet voor vergroening van het landelijk gebied. Het totaal aan middelen bedraagt € 70 miljoen.

Ecologisch beheer door Waterschappen

Op basis van de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW) hebben de waterschappen verantwoordelijkheid voor chemische en ecologische waterkwaliteit. De waterschappen geven invulling aan de KRW-doelen door de gewenste toestand te beschrijven. Deze omvat ecologische kwaliteit. Waterschappen dienen KRW-middelen in te zetten voor verbetering van ecologisch beheer en kan daarmee als financieringsbron dienen voor de aanleg van blauwe dooradering, beheer van natuurvriendelijke oevers en zwemwater. Deze middelen zijn niet toereikend, in samenhang met bijvoorbeeld grondbeleid en inzet van stikstofgelden liggen er kansen om beschikbare budgetten optimaal in te zetten voor bijvoorbeeld groenblauwe dooradering van een gebied.

Groene Bermen

RWS heeft de opgave meer biodiversiteit te creëren in (o.a.) de bermen en is met andere partijen zoals Prorail en Tennet onderdeel van het 'infranatuur' netwerk. Met (herstel van) kunstwerken zoals knooppunt Hoevelaken (RWS) of herinrichting station Bunnik (NS, Prorail) zijn grote bedragen gemoeid. Het is cruciaal bij dergelijke grootschalige projecten koppelkansen te benutten door ruimte te creëren dan wel af te dwingen voor GGM doelstellingen. Dat moet een vanzelfsprekend gesprek zijn omdat de partijen die deel uitmaken van het infranatuur netwerk ook zelf propageren achter de groene doelstellingen te staan.

Verevening vanuit de woningbouwopgave

- Afdracht van woningbouw; bijdragen (vrijwillig) van bestaande woningeigenaren.
- Afdracht van duurzame energiebronnen op GGM-gronden.

Aanvullende noties

- CO2-compensatiefonds (vrijwillige bijdrage van bedrijven).
- EU-subsidies (o.a. EU-LIFE).

B.4 Potentieel voor financiële dekking GGM-opgave

B.4.3 Private cofinanciering

De natuur genereert ecosysteemdiensten voor de mens en onze omgeving. Voorbeelden hiervan zijn het verbeteren van de luchtkwaliteit, het produceren van hout en het bergen van water. Ecosysteemdiensten brengen producten voor verkoop (voedsel/hout) en/of werken kostenbesparend (voorkomen waterschade door waterberging). Het investeren in natuur/ecosystemen kan voor private partijen daarmee – impliciet of expliciet - een baat in de eigen businesscase zijn.

De private – baathebbende – partijen betalen momenteel (vaak) niet mee aan vergroeningsprojecten. Dit komt doordat de voortkomende baten vaak niet voldoende expliciet gemaakt worden. Het is daarmee voor de baathebbende partijen onvoldoende bekend wat natuur voor hen oplevert. Maar ook voor de (publieke) bekostiger is dit vaak niet bekend, laat staan expliciet. Daarmee is er ook geen grondslag om dergelijke kosten bij een private partij op te halen. Hier staat tegenover dat de private sector wel steeds meer de toegevoegde waarde van 'groen' inzet. In dat kader wordt door de sector een bedrag van € 700/woning genoemd als in te zetten bedrag om vanuit de woningbouwopgave een bijdrage te leveren aan de GGM_ambities. Bij een woningbouwopgave van ca. 125000 woningen tot

2040 komt dit neer om een bedrag van ca. € 5,5 mln. per paar.

Met de explicitering van de baten liggen kansen om de haalbaarheid van projecten te vergroten. Denk daarbij aan:

- Afdracht vanuit private partijen voor de geleverde meerwaarde van groen (waardestijging, gezondheidsbaten, belevingswaarde, etc.);
- Inzet van vrijwilligers bij beheer en onderhoud;
- Collectieve grondaankoop voor extensieve landbouw (bijv. herenboeren, common land, lenteland).

In deel C wordt uitvoerig ingegaan op de potentiële (groene) baten, de wijze van explicitering en de daaruit volgende organisatie van de middelen.

In het bijzonder deel C moet worden gelezen in samenhang met de Handreiking GGM waarin de ambities van Groen Groeit Mee uiteen worden gezet en een handelingsperspectief wordt geboden aan planologen en ontwikkelaars

Deel C

Casuïstiek & explicitering van groene baten



C.1 Introductie

Concretisering van kosten en baten (1 van 2)

In deel C gaan we in op de concretisering van het voorgaande. Hierbij wordt enerzijds gekeken naar de kostenopbouw en kansrijke startpunten van enkele voorbeeldopgaven (C.2) en anderzijds naar de explicitering van (groene) baten (C.3).

Voorbeeldopgaven

Er is een viertal voorbeeldopgaven aangereikt als casuïstiek voor deze rapportage. Deze opgaven dienen ter nadere concretisering van de bekostigingsaanpak zoals in deel B voorgesteld.

Omdat er in de meeste voorbeeldopgaven – nog steeds – sprake is van een breed pallet aan onderdelen en mogelijkheden van die opgave doen we hier een voorstel voor een eerste goed gedefinieerde set van maatregelen per voorbeeldopgave. Daarmee wordt een perspectief geboden op een concrete vervolg op weg naar realisatie. Dit temeer omdat er voor een aantal opgaven ook parallel aan deze rapportage wordt gewerkt aan plannen van aanpak en handelingsperspectieven.

Kansrijke eerste stappen zijn geformuleerd na hantering van de volgende criteria: 1) een overzienbare scope, 2) een beperkte kostenomvang en 3) het benutten van kansen door de samenhang te zoeken met investeringen van 'grote' actoren zoals infrabeheerders (RWS, ProRail etc.) en (projectafhankelijk) de private sector.

Per voorbeeldopgave wordt het nu voorziene pakket van maatregelen weergegeven. De bijbehorende kosten zijn gebaseerd op de eenheidsprijzen (opgemerkt wordt, dat sinds het opstellen van deze ramingen er sprake is van sterk oplopende prijzen).



C.1 Introductie

Concretisering van kosten en baten (2 van 2)

Voorbeeldopgaven (vervolg)

NB: In het bestek van deze strategie is een eerste analyse gemaakt van de investeringsopgave van de vier GGM voorbeeldprojecten. Deze projecten bevinden zich nog in een vroege fase: initiatie, soms op weg naar definitie. Omdat het pallet aan maatregelen nog niet volledig is gedefinieerd is het niet mogelijk nu al een sluitend overzicht te maken van investeringen en bekostigingsopties. In de navolgende sheets zijn de resultaten van een eerste inventarisatie opgenomen. Het is cruciaal hier in 2023 opvolging op te geven door het opstellen van gebiedsbusinesscases. De investeringen uittekenen, de kosten en baten expliciet maken en deze koppelen aan mogelijkheden voor bekostiging en financiering. GGM is bij uitstek een werkveld wat gaat werken door concreet te worden, zichtbaar te zijn in het Utrechtse landschap door blauw groene verbindingen en gerelateerde investeringen. Niet alleen via de vier voorbeeldprojecten maar via tientallen projecten die een 'GGM portefeuille' moeten gaan vormen. Om de voortgang van het totaal aan projecten in beeld te houden wordt voorgesteld om meer projectmatig te werken met duidelijke probleemeigenaren en de

toekenning van expertise (zoals capaciteit van fix brigades) en middelen (ten dele voor het proces maar vooral voor daadwerkelijke investeringen). Onderstaand schema biedt een houvast voor de stappen die in de GGM projecten moeten worden gezet en hoe de mijlpalen er financieel economisch uitzien.

Explicitering van groene baten als basis voor private cofinanciering

De mate waarin en de wijze waarop groene baten gekwantificeerd kunnen worden is zeer afhankelijk van specifieke context, welke maatregelen getroffen worden, de wijze waarop ze getroffen worden, de beschikbaarheid en betrouwbaarheid van data, etc. Het proces om dit te doen is – in de basis – wel uniformer van aard. In C.3 worden de te doorlopen stappen daartoe geconcretiseerd.

	Initiatie	Definitie	Ontwerp	Vorbereiding	Realisatie	Exploitatie
Mijlpalen	1. Projectplan	2. Plan van Aanpak 3. Ruimtelijk 4. Financieel economisch 5. Impact	6. Businesscase gebied 7. Businesscases individueel 8. Bestemmingsplan	9. Grondposities 10. Bestemmingen 11. Beslissing financiering en bekostiging	12. Vergunningen etc. 13. Ondertekende aansluit-overeenkomst	
Trekker GGM	Gemeente/ Waterschap/ Provincie	Gemeente/ Waterschap	Gemeente/ Waterschap	Gemeente/ Waterschap	Gemeente/ Waterschap	Beheerder (provincie, NGO)
Betrokkenheid (extern)	Communicatie generiek	Relatie- en participatie management gebied	Participatie + gezamenlijke businesscase + samenwerkings-overeenkomst (SOK)	Raamwerk-overeenkomst (ROK)	Monitoren + toezicht	Evaluatie, toezicht + bijstelling
Financieel economisch	Kosten & Baten overzicht financieel en maatschappelijk	Integrale gebiedsbusiness case incl. concreet beeld financiering en bekostiging	Gebiedsbusinesscase met connectie baten + individuele businesscases	Gemeentelijke organisatie voor juridische ondersteuning en borging opgaven	Gemeentelijke organisatie voor juridische ondersteuning en borging opgaven	Gemeentelijke organisatie voor monitoring

C.2 Kostenopbouw van projecten

C.2.1 Kansrijke eerste stappen voor Kromme Rijn Linie Landschap (deel 1 van 2)

Groenblauwe verbinding: Investering € 9.8 mln., Beheer € 175K/jaar

Dit wordt gezien als een kansrijk startpunt omdat dit een afgebakende opgave betreft met beperkte investering. Boeren en exploitanten van recreatie zijn potentiële partners en er ligt een meekoppelkans voor fietspaden. Specifieke kansen/uitgangspunten:

- Beheer en onderhoud van oevers koppelen aan exploitatierecht van de oever (agriërs, horeca)
- Gemeente Utrecht, en Bunnik hebben directe baat voor hun inwoners gezien de ligging, co-bekostiging als uitgangspunt nemen; Gemeenten De Bilt, Zeist, Houten en Nieuwegein zouden vanuit batensperspectief ook kunnen bijdragen
- Provincie kan bijdragen aan de fietsroute, slimme contractvorm om groen blauwe verbindingen in combinatie te realiseren (en te beheren?)

Fietswandelpaden: € 2.1 mln., Beheer € 4.750/jaar.

Specifieke kansen/uitgangspunten om mee te starten:

- Provincie en aanpalende gemeenten: co-financiering, samenhangende paden regio
- Mikken op regionaal programma fiets vanuit PU met bijdragen gemeenten.

PM: Herontwikkeling station Bunnik en omgeving als Groene Poort: € n.n.b.

Bunnik ligt bij uitstek in het centrum van recreatie en groenbeleving in Utrecht, zeker in relatie tot de stad. Juist op deze locatie ligt het bij een herontwikkeling voor de hand aan te sluiten – met fiets en wandelinfrastructuur en directe beleving van de omgeving vanaf de stationslocatie – op GGM doelstellingen. Indien mogelijk kan ook parallel aan de spoorverbinding gekeken worden wat de mogelijkheden zijn voor een groene corridor met stations Lunetten en Vaartsche Rijn. (Scheggen)

Maatregel	Legenda-eenheid	Aantal	Schatting investering	Schatting beheer / jaar
Groenblauwe verbinding Kromme Rijn, 11,75 km.	Recreatieve verbindingen met een groene en ecologische inrichting, 50 m breed, (beheer groen als dagrecreatieterrein)	59,25 ha	€9.800.000	€175.000
Nieuwe recreatiegebieden – verbinding tussen Laagraven, Nieuw Wulven en Amelisweerd	Nieuwe recreatiegebieden	160 ha (2x80)	€21.600.000	€465.000
Ecologische verbindingen, 42 km. In rapportage U16 zijn deze met een breedte van 50 meter geagendeerd. Voorstel is deze te versmallen in deze rekensessie tot gemiddeld 25 meter. Voor ca 17,5 km wordt de verbinding gecombineerd met een halfverhard wandelpad. N.t.b. hoeveel hiervan al aanwezig is.	Ecologische verbindingen	105 ha	€10.950.000	€71.000
Recreatieve wandelverbindingen – verdichten van bestaand recreatieve netwerk, 35 km (kan voor 50% worden gecombineerd worden met ecologische verbindingen voor grondaankoop)	Recreatieve verbinding smal, wandelen, 4 m breed strook, 1,5 m breed wandelpad halfverharding	17,5 km	€2.200.000	€29.000
Groene contourgebieden – bestaand beleid rond Amelisweerd	Groene contourgebieden	85 ha	€8.850.000	€ 78.200
Nieuwe regionale natuurkern Kromme Rijn Odijk	Nieuwe natuurkernen	30 ha	€3.150.000	€28.000
Fietswandelpad – met de stroom mee – langs Amsterdamrijnkanaal, 100% aanwezig		0	al aanwezig	nvt
Fietswandelpad langs Nieuwe Hollandse Waterlinie, 90% aanwezig	Fietspad, 3 m breed pad, berm 2x 1,5m breed	1,13 km	€850.000	€2.000
Fietswandelpad Krommerijn-Zeist, 0% aanwezig	Fietspad, 3 m breed pad, berm 2x 1,5m breed	1,5 km	€1.100.000	€2.500
Fietswandelpad Langbroekerwetering, 90% aanwezig	Fietspad, 3 m breed pad, berm 2x 1,5m breed	0,15 km	€150.000	€250
Grote bestaande infrastructuur kunstwerken (spoor en snelweg), aanpassen, verbreden en aantrekkelijk maken (exclusief 'dak op de bak A27')	Aanpassen grote infra-kunstwerken	4 stuks	€28.000.000	NB
Grote nieuwe infrastructuur kunstwerken – nieuw kunstwerk bij Houten A27	Nieuwe grote infra-kunstwerken	1 stuk	€10.000.000	NB
Levendige boerensloten, 10.000 km in de gehele U16	Levendige boerensloten, beheerkosten op basis van de vergoedingen die op dit moment betaald worden.	10.000 km	nihil	€ 7.890.000

C.2 Kostenopbouw van projecten

C.2.1 Kansrijke eerste stappen voor Kromme Rijn Linie Landschap (deel 2 van 2)

PM: Grote infra (A27/12)

Snelwegen vormen een barrière, herinrichting en renovatie van kunstwerken kan mogelijkheden bieden om groene bermen te realiseren en ecologische verbindingen toe te voegen.

Kansen bekostiging en financiering:

- Bijdragen gemeenten Utrecht en Bunnik. Kostenverhaal bij nieuwbouw.
- Bijdrage provincie, o.a. € 1 mln voorbeeldopgave plus bijdrage uit begroting (check 'fiets': alleen utilitaire fietspaden?)
- Rijk: programma 'fiets'
- Beheer en onderhoud als onderdeel van exploitatie-overeenkomst met ondernemers en agrariërs
- Beheer met SBB, Utrechts Landschap en Recreatieschap Stichtse Groenlanden
- Gerichte uitkoop agrariërs of extensivering
- Investerings waterschap in oevers en waterbuffers
- Afspraken met RWS over onderhoud bestaande kunstwerken A27, A12, aanleg nieuwe infrastructuur en onderhoud omliggend areaal inclusief aansluiting natuurnetwerk
- Afspraken met PRORAIL/NS Stations over herontwikkeling station Bunnik, Scheggen lunetten en Vaartsche Rijn en inrichting en onderhoud van omliggend perceel inclusief aansluiting fietsverbindingen

C.2 Kostenopbouw van projecten

C.2.2 Kansrijke eerste stappen voor Zuidelijke Eemvallei

**Groenblauwe verbinding: Investering € 5.6 + 1.11 mln.,
Beheer € 23K/jaar**

Provincie kan bijdragen aan de fietsroute, slimme contractvorm om Groen en Fiets in combinatie te realiseren (en te beheren?)

Klommen en wandelpaden: Investering € 1.07 mln., Beheer € 12.3K/jaar

- Co-bekostiging door gemeente Amersfoort en de provincie.
- Kans op betrekken verzekeraars vanuit optiek verbetering fysieke en mentale welzijn omwonenden.

Kansen bekostiging en financiering:

- Regiodeals: bijdrage Rijk.
- Impuls Verstedelijking en Bereikbaarheid: bijdrage Rijk (Kamerbrief november 2022).
- Afspraken met RWS over herontwikkeling knooppunt Hoevelaken en onderhoud omliggend areaal inclusief aansluiting natuurnetwerk.
- Combinaties waterberging, natuur en zwemwater
- Koppeling huizenbouw, gezondheidseffecten (beweging, schone lucht) en rol van (zorg-)verzekeraars met hoofdvestiging. Gedachtenlijn kan zijn om aantal zorgverzekeraars te koppelen aan gerichte investeringen (bijv. zwemwater) en/of beheer en onderhoud.

Maatregel	Legenda-eenheid	Aantal	Schatting investering	Schatting beheer / jaar
Groenblauwe verbinding Eem. Fietspad voor circa 10% aanwezig. Gemiddeld 50 meter breed natuurzone langs de Eem. Voor circa 75% reeds aanwezig.	Fietspad, 3 meter breed pad, berm 2x 1,5meter breed	7,65 km	€5.600.000	€13.000
	Natuurontwikkeling	10,6 ha	€1.110.000	€10.000
Wandelpad aan de noordkant van de Eem, vanaf de stad tot aan de fietsbrug. Nu wordt er gewandeld over het fietspad en dat is erg druk.	Wandelpad 1 m breed halfverharding, 4 m brede strook.	2,7 km	€ 270.000	€ 4.000
Groenblauwe verbinding Malewetering 2,8 km. Gemiddeld 50 meter brede zone voor recreatie en natuur. Is nog geheel afwezig.	Recreatieve verbindingen met een groene en ecologische inrichting, 50 m breed	14 ha	€2.310.000	€42.000
Ruimte voor groeiende wateropgave. Gebieden langs de Eem die kunnen overstromen. Voor circa 50% zijn deze gebieden nu natuur (beperkte herinrichting). Overige 50% is landbouwgebied (dus aankopen en herinrichten).	Ruimte voor groeiende wateropgave	40 ha	€4.200.000	€ 36.800
Rivierbegeleidende natuur en beplanting, ca 7 x 5 ha. Dit is feitelijk de inrichting van een deel van de groenblauwe verbinding langs de Eem.	Nieuwe natuur	35 ha	€3.600.000	€ 32.200
Water voor verkoeling (zwemwater) => moeilijk te ramen, want in grote mate afhankelijk van locatie en situatie. Uitgangspunt is na grondstofwinning herinrichting van water tot recreatieplas en recreatiegebied.	Water voor verkoeling (zwemwater), nu gerekend met 30 ha ingericht als dagrecreatie = ca €4 miljoen)	30 ha	PM	NB
Intensiveren/ verfijnen recreatief netwerk fietspaden	Fietspad, 3 meter breed pad, berm 2x 1,5meter breed	25 km	€18.300.000	€42.000
Klommenpad/ dorpsommetjes door Hoogland	Recreatieve dooradering landbouwgebieden, klommenpad (circa 1 meter breed, plus 0,5 meter berm)	5 km	€350.000	€3.200
Klommenpad/ dorpsommetjes bij Soest en Baarn	Recreatieve dooradering landbouwgebieden, klommenpad (circa 1 meter breed, plus 0,5 meter berm)	8 km	€550.000	€5.100
Nieuwe natuurkern in weidevogelgebied (nat foerageergebied)	Nieuwe natuurkernen	30 ha	€3.150.000	€28.000

C.2 Kostenopbouw van projecten

C.2.3 Kansrijke eerste stappen voor Hollandse IJssel-Oost

Koppeling waterveiligheidsopgave HDSR aan ruimte voor wateropgaven, nieuwe recreatiegebieden.

IJsselbos en ecologische inrichting: Investering € 4 + ?? mln., Beheer € 75K/jaar

Actoren en belangen:

- HDSR: waterveiligheidsopgave (Werksessie 10 november o.l.v. HDSR)
- SBB: Opgave voor extra bos. 45 ha. vanuit het Masterplan (RodS), 30 ha. binnendijks en 16 ha. extra bos. Die 30 ha. zou een plek kunnen krijgen in de waterberging die gecreëerd wordt door de kering landinwaarts te verleggen
- Gemeente IJsselstijn: opwek duurzame energie, recreatieve verbindingen, zwemwater, woningbouwopgave.

Kansen bekostiging en financiering:

- Optimalisatie met bekostiging waterwerken HDSR
- Koppeling aan grote woningbouw in de omgeving
- CO2 vastlegging in te realiseren bosareaal
- Verzilveren regiodeal (cofinanciering HDSR 2 mln)
- Resterende BRU middelen (bestaand beleid)
- Realisatie NNN in samenhang met dijkaanpak, eventueel combinatie recreatie en dijkaanpak
- Afspraken met recreatie ondernemers en extensivering van aantal boerenbedrijven (businesscases op agroforestry)

Maatregel	Legenda-eenheid	Aantal	Schatting investering	Schatting beheer / jaar
Nieuwe recreatiegebieden IJsselbos	Nieuwe recreatiegebieden (deel nog te realiseren)	55 ha		
'Groenblauwe verbinding', een recreatieve verbindingen langs Hollandse IJssel inclusief groene ecologische inrichting: lengte circa 5.1 km breedte gemiddeld 50 meter = 25,5 ha (inclusief pad)	Recreatieve verbindingen met een groene en ecologische inrichting	25,5 ha	€4.000.000	€75.000
Groene contoureggebieden	Groene contoureggebieden	55 ha	€5.750.000	NB
Nieuwe natuurkern	Nieuwe natuurkern	30 ha	€3.150.000	€28.000
Recreatieve dooradering landbouwgebied	Recreatieve dooradering landbouwgebieden, klompenpad (circa 1 meter breed, plus 0,5 meter berm)	6,8 km	€500.000	€4.400
Ruimte voor groeiende wateropgaven	Ruimte voor groeiende wateropgaven	NB	NB	NB
Water voor verkoeling (zwemwater) => moeilijk te ramen, want in grote mate afhankelijk van locatie en situatie. Uitgangspunt is na grondstofwinning herinrichting van water tot recreatieplas en recreatiegebied.	Water voor verkoeling (zwemwater), nu gerekend met 50 ha ingericht als dagrecreatie (= €6.750.000)	50 ha	€6.750.000	NB

C.2 Kostenopbouw van projecten

C.2.4 Kansrijke eerste stappen voor de Rode Haan

Centraal staat de inzet op bereikbaarheid van het gebied (o.a. met verplaatsing van parkeerplaatsen) zodat het gebied beter toegankelijk wordt en stromen recreanten beter gespreid worden in het gebied, zonder de echte rust en natuur plekken te belasten.

Recreatieve verbindingen plus anker punt Rode Haan: Investering € 2.35 mln., Beheer € 31.5+NB K/jaar

Kansrijke eerste stappen:

- Recreatieve verbindingen en recreatief ankerpunt Rode Haan zoals geformuleerd in de Regiodeal.

Kansen bekostiging en financiering:

- Bekostiging realisatie op basis van Regiodeal voorstel
- Exploitatie Rode Haan plus betaald parkeren als denklijn voor beheer- en exploitatiekosten naast publieke bijdrage publieke partijen in de regio plus bijdragen burgers (in kind vrijwilligerswerk en/of crowdfunding).
- Earmarken (extra) inkomsten WOZ (beperkte opbrengst) Afspraken met recreatie ondernemers.

Maatregel	Legenda-eenheid	Aantal	Schatting investering	Schatting beheer / jaar
Recreatieve verbindingen (maar minder gericht op fietsers en meer op wandelaars)	Recreatieve verbinding smal, 4 m breed strook, 1 m breed wandelpad halfverharding	9,5 km	€950.000	€15.000
Bestaande wegen recreatief bruikbaar/aantrekkelijk maken (inclusief aankoop grond)	Recreatieve verbinding smal, wandelen, 4 m breed strook, 1 m breed wandelpad halfverharding	7,2 km	€750.000	€11.000
Recreatieve dooradering landbouwgebieden	Recreatieve dooradering landbouwgebieden, klompenpad (circa 1 meter breed, plus 0,5 m berm)	8,0 km	€550.000	€5.500
Nieuwe grote infra-kunstwerken: A12 nieuwe verbinding (ter plaatse van bestaand ecoduct) We gaan uit van optie 1: ecoduct geschikt maken voor recreatief medegebruik dmv afscheiding.	Nieuwe grote infra-kunstwerken / aanpassing kunstwerk	1 stuk	€7.000.000	NB
Bestaand grote infra-kunstwerken: kunstwerk A12 aanpassen zodat het aantrekkelijker is voor wandelaars	Infra-kunstwerken aanpassen	1 stuk	€1.000.000	NB
Nieuwe grote infra-kunstwerken: 1x bestaande koetunnel onder het spoor aanpassen / verbreden	Infra-kunstwerken aanpassen	1 stuk	€2.000.000	NB
Recreatief ankerpunt: 1x werk bij Rode Haan	Pleisterplaats (inschatting o.b.v. buitenpoort)	1 stuk	€200.000	NB
Beter beleefbaar maken Grebbelinie: 5 tot 17 kilometer	Recreatieve verbindingen met een groene en ecologische inrichting 50 m breed, 17 km, 50% al gerealiseerd (beheer groen als dagrecreatieterrein)	42,5 ha (bij	€7.000.000	€125.000
Optioneel: ruimte voor groeiende wateropgave	Ruimte voor groeiende wateropgave	NB	NB	NB
Optioneel: ecologische verbindingen	Ecologische verbindingen	17,5 ha	€1.850.000	€12.000

C.3 Explicitering van groene baten

C.3.1 Het proces op hoofdlijnen

Zoals eerder gezegd, kan het expliciteren van groene baten een basis zijn voor private bijdragen aan de GGM-opgave. Immers, groene baten hebben vaak – direct of indirect – een positieve invloed op de businesscase van private partijen. Denk bijvoorbeeld aan de stijging van de vastgoedwaarde van te ontwikkelen woningen door de nabijheid van groen, het verdienpotentieel van recreatie als gevolg van de ingrepen of de gezondheidsbaten die een betere luchtkwaliteit aan werknemers op een bedrijventerrein biedt. Het inzichtelijk maken – en waar mogelijk kwantificeren/monetarisieren – van deze baten kan een onderbouwing bieden om private bijdragen te organiseren. En in wezen is dat niet anders voor publieke bronnen. De concrete voorbeelden van private bijdragen zijn nog beperkt in Nederland. Het is een ontwikkeling die nog op gang moet komen. Desalniettemin worden ter beeldvorming enkele fictieve voorbeelden hier uitgewerkt.

Specificatie van baten dient niet alleen direct zicht op mogelijkheden voor extra bekostiging. Specificatie van baten is ook belangrijk:

- Omwille van het draagvlak van projecten
- Voor subsidieaanvragen
- Om praktische richtingen aan te geven als uitvloeisel van beleidsdoelstellingen (gezondheid, obesitas etc.)

Om de impact van een project goed in beeld te krijgen is het van belang expliciet te maken wat de huidige situatie is en welke additionele kwaliteiten het project beoogd te realiseren. De inzet hiernaast geeft weer welke stappen doorlopen moeten worden.

1	Projectanalyse	Wat is het project? Scope, doel, probleem, oplossing, etc.
2	(Groen)maatregelen	Wat is de nulsituatie en welke aanpassingen doet het project?
3	(Ecosysteem)diensten	Welke ecosystemediensten leveren de groenmaatregelen?
4	Vervolgeffecten	Welke effecten komen voort uit de (ecosysteem)diensten?
5	Baten identificeren	Welke concrete baten komen hier uit voort en zijn deze (in)direct financieel en monetariseerbaar?
6	Waarderen van baat	Wanneer mogelijk kwantificering van baten d.m.v. berekeningen. Anders kwalitatieve waardering.
7	Baathebbenden koppelen aan baat	Wie profiteert van welke baat?
8	Effectueren van baten	De baathebbende laten betalen voor haar baten en zo de groenmaatregel financieren

A. Definitie

B. Voorstel

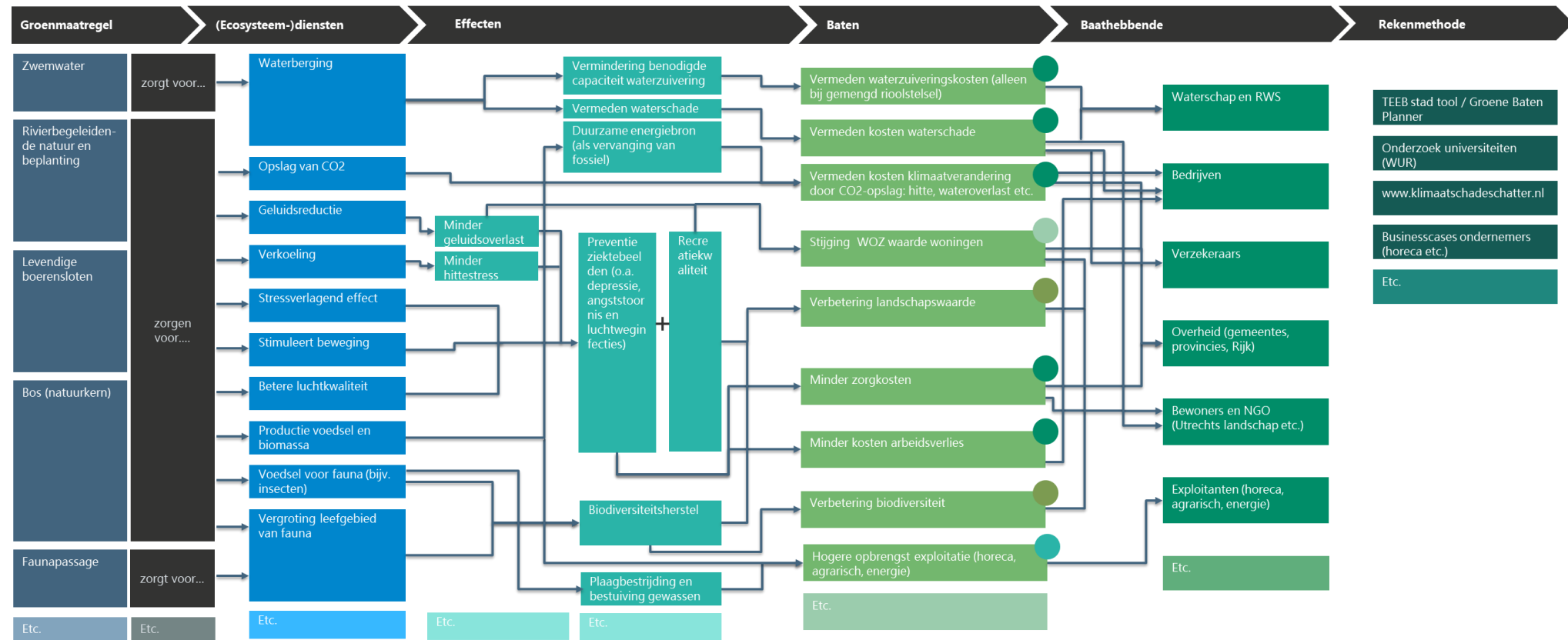
C. Casuïstiek

D. Handelings-
perspectief

C.3 Explicitering van groene baten

C.3.2 Effectenboom

Een effectenboom is een instrument om de groene baten op gestructureerde wijze te inventariseren en inzichtelijk te maken. Beginnend bij de getroffen groenmaatregelen, wordt er gekeken welke ecosysteemdiensten de groenmaatregelen leveren, welke effecten dit heeft, welke baten uit de effecten voortkomen en wie daar de baathebbende van is. In onderstaande effectenboom is een indicatieve (niet-volledige*) inventarisatie gegeven relevant voor de GGM-opgaven.



*Vanwege de leesbaarheid zijn niet alle maatregelen en effecten benoemd. Een belangrijke groenmaatregel is blauwgroene dooradering. Denk daarbij aan ecosysteemdiensten als waterberging en vergroting leefgebied fauna die als effecten hebben betere biologische waterkwaliteit en vermijden waterschade. Deze effecten dragen bij aan baten vermijden kosten waterschade en biodiversiteit en het halen van de KRW-doelen door verbetering biologische waterkwaliteit. De baathouder van de laatste baat zijn de waterschappen.

C.3 Explicitering van groene baten

C.3.3 Voorbeeldenberekeningen van baten en baathebbenden per groenmaatregel

In de tabel op de volgende pagina laten we zien wat de monetaire waarde is van de baten die voortkomen uit twee groenmaatregelen:

Groenmaatregel 1: toevoegen van 30 hectare bos.

Levert (onder andere) de baat:

- Vermeden kosten klimaatverandering: hitte, droogte, wateroverlast etc.

Groenmaatregel 2: toevoegen van 30 hectare recreatief groen tegen de rand van een stedelijk gebied.

Levert (onder andere) de baten:

- Minder zorgkosten door verbetering luchtkwaliteit
- Minder zorgkosten (algemeen)
- Minder kosten arbeidsverlies
- Hogere opbrengst OZB

Het is wetenschappelijk aangetoond dat personen de laatste 4 baten (voortkomend uit groenmaatregel 2) ervaren wanneer de maatregel binnen 1 km afstand van hun woning ligt. De monetaire waarde van deze baten is daarom afhankelijk van het aantal inwoners dat het effect van de groenmaatregel ervaart. We zijn in de berekeningen uitgegaan van een effect op 30.000 inwoners bij deze maatregel (zie kader rechts voor bepaling van aantal inwoners die effect ervaren).

Rekenvoorbeeld (som van monetaire waarde van baten in tabel op volgende slide)

Het toevoegen van 30 hectare bos, bereikbaar voor recreatie, tegen de rand van een stedelijk gebied kost in aanleg en onderhoud voor 30 jaar in totaal €4 miljoen. De monetaire waarde van de baten is €16 miljoen. Het effectueren van de baten (= de baathebbenden laten betalen voor de baten die zij ontvangen) kan dus een grote rol spelen in de financiering van het bos.

Disclaimer

De kengetallen in de tabel op de volgende slide zijn indicatief. De getallen bevatten aannames. Het is mogelijk dat de monetaire waarde anders is bij projectspecifieke berekeningen. Zeker wanneer de kengetallen worden toegepast op een situatie waarbij de afstand tussen de groenmaatregel en woningen groter is dan 1 km. Bij het toepassen van onderstaande kengetallen op andere situaties (de vergroeningsmaatregel ligt bijvoorbeeld niet direct tegen het stedelijke gebied aan, maar heeft 3 km afstand) moet er dus rekening worden gehouden met dat het niet meer wetenschappelijk onderbouwd is. Verwacht wordt dat in deze situatie het effect op de inwoners en daarmee de monetaire waarde lager is.

Bepaling aantal inwoners die effect ervaren van groenmaatregel 2

Het toevoegen van 30 hectare recreatief groen tegen een stedelijk gebied aan, heeft een uitstralend effect als een halve cirkel met diameter van 5 km. We nemen voor deze berekeningen alleen het effect van de maatregel in het stedelijke gebied mee, en niet in het aangrenzende buitengebied. Dit in verband met de beperkte aantallen inwoners in het buitengebied in verhouding tot het binnenstedelijke gebied. Bovendien is het gezondheidseffect van het toevoegen van groen het buitengebied niet bewezen. Een halve cirkel met een diameter van 5 km heeft een oppervlakte van 1000 hectare. 1000 hectare bevat (met 30 inwoners per hectare) 30.000 inwoners.

C.3 Explicitering van groene baten

C.3.3 Voorbeeldenberekeningen van baten en de baathebbenden per groenmaatregel

Groenmaatregel	Baat	Monetaire waarde van baat**	Beschrijving	Baathebbende(n)
30 hectare bos toevoegen (waarde is onafhankelijk van afstand van stedelijk gebied)	Vermeden kosten klimaatverandering: hitte, droogte, wateroverlast etc.	€2.500.000,- (verspreid over 30 jaar)	Er staan 1000 bomen op één hectare bos en één boom slaat 70.1 kg CO ₂ op per jaar. De maatschappelijke kosten van één kilo CO ₂ zijn €0,06. Deze maatschappelijke kosten zijn opgebouwd uit de schade die aangericht wordt door klimaatverandering wereldwijd. Hierin zitten onder andere: kosten veroorzaakt door zeespiegelstijging, lagere voedselproductie in ontwikkelingslanden en hogere ziektekosten door hittestress en ziekten zoals malaria. De duur tot bossen hun maximale CO ₂ opslag hebben bereikt hangt af van het type bos, het beheer en de ondergrond.	Iedere partij met doelstelling te reduceren in CO ₂ -uitstoot. Dit kan een overheidsinstantie of bedrijf zijn.
	Minder zorgkosten door verbetering luchtkwaliteit	€600.000,- (verspreid over 30 jaar)	Planten en water vangen stikstof, fijnstof, zwaveldioxide en ozon af. Dit verbetert de luchtkwaliteit. Door deze betere luchtkwaliteit, ervaren omwonenden minder klachten aan luchtwegen, keel, neus, ogen en het vermindert symptomen van patiënten met astma, chronische longziekten of ademhalingsmoeilijkheden. Het verbeteren van de luchtkwaliteit leidt dus tot een vermindering van zorgkosten (deze baat heeft enige overlap met de volgende baat "minder zorgkosten (algemeen)". Het is niet bekend hoe groot die overlap precies is)	Betalers van de zorgkosten in NL: inwoners, verzekeraars en overheid
	Minder zorgkosten (algemeen)	€2.100.000,- (verspreid over 30 jaar)	Onderzoek toont aan dat het toevoegen van groen aan mensen hun woonomgeving effect heeft op 9 ziektebeelden van de omwonenden. Het betreft infectie darmkanaal, migraine, diabetes, astma & COPD, bovenste luchtweginfectie, nek- en rugklachten, depressie, angststoornissen en coronaire hartziekten. De groenmaatregel zorgt voor 110 minder patiënten op deze ziektebeelden	Betalers van de zorgkosten in NL: inwoners, verzekeraars en overheid
	Minder kosten arbeidsverlies	€11.000.000,- (verspreid over 30 jaar)	Het toevoegen van groen vermindert de kans op verschillende ziektebeelden en daarmee ook op zieke werknemers. De groenmaatregel zorgt voor 80 minder zieke werknemers. De besparing op kosten van ziekteverzuim, lagere productiviteit en arbeidsuitval zijn in deze berekening opgenomen.	Bedrijven waar omwonenden werknemend zijn
	Hogere opbrengst OZB	€200.000,- (eenmalig)	De WOZ waarde van een bestaande woning stijgt wanneer het uitzicht op groen en/of de toegang tot groen vanuit de woning verbetert. Deze waardeverhoging ligt tussen de 5% en 8%. De gemeente ontvangt onroerendezaakbelasting op 0.0725% van de WOZ waarde per jaar. De groenmaatregel heeft effect op 15.000 woningen. Er is gerekend met een gemiddelde WOZ waarde van 300.000.	Gemeenten

*Er wordt uitgegaan dat de maatregel effect heeft op 30.000 omwonenden.

**Berekeningen zijn gemaakt met behulp van teeb.stad tool; [link](#)

C.3 Explicitering van groene baten

C.3.4 Effectueren van baten

Het effectueren van baten (= de baathebbende laten betalen voor haar baten) is de laatste stap in het proces waarmee de baten expliciet worden gemaakt. Dit proces van baten expliciet maken, zit in een pionierende fase en is nog maar weinig toegepast. Het effectueren van baten is daarom maar op enkele plekken in de praktijk gebracht. Onderstaand enkele voorbeelden. Hierbij wordt opgemerkt dat dit binnen de context van deze rapportage hoofdzakelijk om private partijen gaat, maar evengoed geldt dit ook voor (semi-)publieke partijen.

7 voorbeelden uit de praktijk van het effectueren van baten

1. Bij 'Green as a service' wil de hovenier investeren in groen

Green as a service blijft de hovenier (of andere partij) eigenaar van het groen en levert de ecosysteemdiensten van het groen als een dienst aan de omgeving. Om dit winstgevend te kunnen doen, zijn kasstromen nodig. Directe kasstromen die voortkomen uit de ecosysteemdiensten zijn veelal te klein (oogsten van plantmateriaal; oogsten van voedsel). Hier zijn dus ook andere (ecosysteem)diensten nodig als dienst van de hovenier, zoals betere gezondheid omwonenden. Bewoners of bedrijven kunnen een abonnement afnemen bij de partij die de service (= baten) levert, in dit voorbeeld de hovenier. Zo betalen de baathebbenden de hovenier voor de betere gezondheid die het groen hen levert. Bij het hoveniersbedrijf Van Eijkgroep is het product Green as a Service in ontwikkeling.

2. Bedrijven/overheden betalen voor groen ter compensatie van hun CO2-uitstoot

Bedrijven of overheden willen hun CO2-uitstoot compenseren door te investeren in maatregelen die CO2 opslaan. Zoals DKG, producent van de keukenmerken Bruynzeel en Keller, die twee boeren uit de regio rond de eigen fabriek in Bergen op Zoom financiert. Met deze financiering kunnen de boeren maatregelen treffen om meer CO2 op te slaan in hun bodem: met het zaaien van groenbemesters en bloeiende akkerranden of het niet ploegen van het land, vergroten de boeren het bodemleven waardoor er meer koolstof in de bodem wordt

gebonden. Naast CO2-binding zijn er nog extra voordelen zoals een toename van de biodiversiteit en een hogere weerbaarheid tegen klimaatextremen.^[1] Autofabrikant Tesla behaalde in 2020 voor het eerst in zeventien jaar winst, doordat het bedrijf in 2020 voor 1,6 miljard dollar aan groene credits had verkocht aan autofabrikanten die niet voldoen aan het verplichte percentage nul-emissievoertuigen. [2]

3. Ombuigen van geldstromen binnen gemeentes

De gemeente Den Haag heeft drie toezeggingen gedaan voor het ombuigen van geldstromen. Dit nadat het baten-proces is doorlopen op het bedrijventerrein ZKD en er blijkt dat de volgende baten bij de gemeente vallen:

- i. Wateropvang:** ombuiging geldstroom van grijs (investering in riool) naar groen => in pilot, werken nu aan het ontwerp
- ii. Veiligheid:** aanleg van groen om veiligheid te verbeteren waardoor ombuiging geldstroom vanuit budget convenant veiligheid mogelijk wordt. Toegezegd vanuit partners convenant, 1e effectuering via pilot die nu vormgegeven worden.
- iii. Groenonderhoud:** door eenmalig te investeren in aanleg van bloemrijk/kruidenrijk mengsel kun je besparen op maaien (ecobeheer). Aanleg van groen is meestal andere afdeling bij de gemeente dan onderhoud van groen. Ook dit is toegezegd maar moet nog worden gerealiseerd, ook als eerste in de pilots.

Daarnaast is het financieren van groen met inkomsten uit de stijgende OZB een voorbeeld van het ombuigen van een geldstroom: bestaande woningen die door het toevoegen van groen in hun omgeving een hogere WOZ waarde krijgen, betalen door de vergroening meer belasting. Deze extra belastingopbrengsten kunnen worden ingezet om de vergroening te financieren. Hoewel er (nog) geen praktijkvoorbeelden van deze methode zijn, wil het feit dat er geen expliciete allocatie is uiteraard niet zeggen dat dit effect (verhoogde opbrengsten) er niet is.

1. Bron: www.nieuweoogst.nl; geraadpleegd november 2022; [link](#)
 2. Verzilveren van groene baten; Greensteps Duurzame Innovatie; Heidi van Woudenberg

C.3 Explicitering van groene baten

C.3.4 Effectueren van baten

4. De Amersfoortse wijk 'Common Woods' wordt bovengemiddeld groen; Dit groen wordt onderhouden en betaald door alle bewoners samen

De bouw van de woonwijk Common Woods is eind 2022 gestart. Bij het ontwerp van de woonwijk is er ook nagedacht over het groen in de wijk. Een landschapsarchitect heeft een groenplan gemaakt waarbij een goed werkend ecosysteem centraal staat. In dit groenplan staan bijvoorbeeld geen schuttingen in de tuinen en bevat iedere tuin dezelfde inheemse planten.

De bewoners willen profiteren van een goed werkend ecosysteem in hun wijk. Dit levert hen namelijk ecosysteemdiensten (betere eigen gezondheid, hogere vastgoedwaarde woning, beter bestand tegen wateroverlast en hitte). Om het ecosysteem goed te laten werken moet iedere bewoner zich aan het groenplan houden. De bewoner mag bijvoorbeeld geen inheemse planten weghalen en uitheemse planten terugplaatsen. Daarom is de bewoner wel eigenaar van zijn tuin inclusief planten, maar mag geen zelfstandige keuzes maken over onderhoud in de tuin. Het onderhoud en de financiering daarvan is collectief geregeld vanuit de VVE van de wijk. Zo is er controle op het volgen van het groenplan en het behouden van het collectieve ecosysteem.

5. De gemeente Alphen aan de Rijn stimuleert bewoners tot aanleg van groene daken en gevels door de kosten en baten van de aanleg in kaart te brengen

De inwoners van de gemeente Alphen aan de Rijn kunnen in een tool gegevens over hun woning of bedrijfspand invullen zoals dak- en geveloppervlak. De tool berekent vervolgens de

kosten en opbrengsten van het toevoegen van een groendak of groene gevel. Onder de opbrengsten vallen: besparing gas- en stroomkosten, levensduur dak en waardestijging van vastgoed. Het inzicht in de opbrengsten stimuleert inwoners om te investeren in de groenmaatregelen.

6. Banken willen groen financieren wanneer het leidt tot een lager overstromingsrisico voor vastgoed

Vastgoed met een laag overstromingsrisico is gewild en daarom meer waard dan vastgoed met een hoog risico. De ABN AMRO doet onderzoek naar het incalculeren van overstromingsrisico in de vastgoedwaarde. Dit geeft aan dat de bank de kans op het toenemen van overstromingen serieus neemt. De Rabobank geeft aan te willen investeren in groenmaatregelen wanneer deze het overstromingsrisico op hun vastgoed verlagen.

7. Innovatie in landbouw

Akkerbouwbedrijf Schevichhoven in Leersum heeft een intensieve veehouderij omgezet in 40 hectare natuurinclusieve akkerbouw en genereert hiermee over tijd een veelvoud van de inkomsten uit reguliere akkerbouw en schept directe waarde voor de omgeving vanwege de toegenomen kwaliteit van het gebied en duurzame werkgelegenheid die wordt geboden. Consistentie en ruimte is overigens van de zijde van decentrale overheden is naast financiering 1 van de knelpunten om dergelijke innovatieve bedrijvigheid te laten slagen.

C.3 Explicitering van groene baten

C.3.4 Andere financieringsinstrumenten te gebruiken voor vergroeningsmaatregelen

Naast dat baathebbers betalen voor hun baten als financiering, kunnen overheden of banken ook de financiering van groen op een andere manier inrichten om financiering te stimuleren.

Deze voorbeelden laten zien dat financieringsinstrumenten in ontwikkeling zijn en dat tegelijkertijd de ontwikkeling van private financiering in natuurprojecten nog in de kinderschoenen staat.

3 Voorbeelden uit de praktijk van het anders inrichten van financiering:

1. Environmental impact bond

Een Environmental Impact Bond (ontwikkeld naar analogie van de Social Impact Bond) is een financieringsinstrument met een gericht impact-doel waaruit financiële winst te verwachten is. Overheden gaan daarbij op projectbasis een hechte samenwerking aan met uitvoerders, investeerders en soms intermediairs.

In 2016 heeft de stad Atlanta (stad in de staat Georgia, VS) een verhandelbare bond uitgegeven voor groene infrastructuur. Er werd \$14 mln. geïnvesteerd in het aanleggen van onder andere wadi's en waterdoorlatende bestrating. Deze nieuwe groen infrastructuur vormt een duurzaam alternatief voor de uitbreiding van kostbare rioolinstallaties. De geschatte economische opbrengst is \$18 mln. door de vermindering van waterschade en verbetering van waterkwaliteit. De rentevergoeding voor de koper van de bond is 3.5%. Daarbovenop kan een 'performance based bonus' komen: als de uitvoerders 6,5 mln. gallon wateropslag weten te realiseren in 6 jaar, dan is er een bonus voor de kopers van de bond van \$1 mln.

2. Biodiversiteitsfonds ASN Bank

Het Biodiversiteitsfonds van ASN Bank is een fonds primair gericht op het herstellen en beschermen van biodiversiteit. Dat doet het door wereldwijd te investeren in projecten en bedrijven en door te beleggen in beursgenoteerde bedrijven. Het fonds richt zich op vier sectoren: duurzame bosbouw, duurzame boslandbouw, duurzame zeeën en visserijen en ecotoerisme.

Een biodiversiteitsfonds kan worden ingezet in het kader van Groen Groei Mee, door vanuit de provincie te organiseren dat ondernemers in duurzame (bos)landbouw (start)kapitaal uit het fonds aanvragen. Hiermee wordt duurzame (bos)landbouw gestimuleerd.

3. Verzekeringen koraalrif

Om koraal te laten herstellen van de gevolgen van stormschade en extreem weer zijn er op een aantal plaatsen in de wereld verzekeringen in het leven geroepen die uitkeren ten einde (in dit geval duikers) direct te werken aan het voorkomen van meer schade en herstel van de riffen.



Deel D

Handelingsperspectief

D.1 Aanbevelingen

Het programma en het geld (1/2)

Integratie

Eerder dan op zoek te gaan naar '1,2 miljard' moeten groene projecten regionaal worden ontwikkeld en tot realisatie worden gebracht. De kracht van GGM is de verwevenheid met andere opgaven. Die kracht moet worden omgezet in directe betrokkenheid bij investeringsbudgetten voor stikstof, bossen, klimaat, grondstrategie en infrastructuur. Dan maakt GGM impact. Er dient een verdiepte analyse te worden gemaakt van landbouw-, natuur- en bosbeleid om de specifieke kansen op integratie en effectieve bekostiging in beeld te brengen. Het is zeer wel denkbaar dat 10-20% van de genoemde investeringsmiddelen direct of indirect ten goede kan komen aan GGM-doelstellingen.

Stimuleren

De vertegenwoordigers van partijen uit het GGM-pact moeten in de positie worden gesteld om bij programmering en uitvoering van zaken zoals stikstof, grond en bosstrategie de GGM waarden in te brengen en waar nodig bijstellingen af te dwingen. Een keurmerk zou een formele uitwerking kunnen zijn, maar in ieder geval een review op GGM-potentie op zowel (begrotings-)posten zelf als op projectniveau.

Dat wil overigens niet zeggen dat GGM bij ieder budget of opgave mee moet kijken. Het is beter de schaarse capaciteit in te zetten op een selectie van kansrijke (deel-)budgetten en

projecten en vanuit de specifieke programmering en budgettering op te zoeken. Voorbereiding van uitvoering moet centraal staan, GGM heeft zichtbaarheid en dus realisatie nodig.

De helpende hand

De helpende hand van GGM moet zijn dat het zowel met netwerk, expertise als gericht financieel kan bijdragen aan de totstandkoming van projecten en zodoende kan bijdragen aan de totstandkoming van additionele waarden in de uitvoering. Een korte termijn activiteit is het concretiseren van de Plannen van Aanpak en businesscases van de voorbeeldgebieden. Projectaanpak, team, opgave, baten en baathouders, bekostiging en financiering, grondposities, planning moeten in de 1^e helft van 2023 richting plan en definitiefase worden gebracht.

Subsidies EU en NL

Er worden op dit moment investeringsbudgetten gemist omdat er geen actueel overzicht is van subsidiemogelijkheden bij Rijk en EU. Dit terwijl de doelstellingen van GGM in belangrijke mate inspelen op vigerende subsidies. Hier is onmiddellijke capaciteit voor nodig, deze inzet verdient zichzelf meer dan ruimschoots terug.



D.1 Aanbevelingen

Het programma en het geld (2/2)

Capaciteit en meekoppelkansen

Voortgang in de voorbeeldgebieden en initiatie van nieuwe projecten is cruciaal voor de geloofwaardigheid en het draagvlak voor GGM. Projecten dienen een duidelijke trekker te hebben, meekoppelkansen expliciet te maken, een gebiedsbusinesscase op te stellen en een navolgbare projectcyclus - van initiatie naar realisatie exploitatie - toe te passen. Bij schaarse capaciteit moet vooral gekozen worden voor inzet die projecten uitvoeringsgereed maken. Het Pact GGM moet gekoppeld worden aan een jaarlijks te actualiseren uitvoeringsprogramma waar voortgang van een projectenportefeuille centraal staat en resultaten en voortgang onderhevig zijn aan monitoring en evaluatie.

Baten expliciet

Bij projecten in ontwikkeling dienen groene baten expliciet te worden gemaakt; kwalificeer en kwantificeer deze volgens de aangereikte instrumenten en alloceer de baten waar mogelijk aan stakeholders in het gebied. Concentreer daarbij in de eerste plaats op een selectie 'top 4' van belangrijkste baten met verdienpotentieel. Koppel de allocatie aan concrete bijdragen

voor bekostiging en financiering van het project en gebruik daarbij de inzet van publieke middelen – ook in natuurnetwerken en bossen - als hefboom voor private investeringen. De explicitering van baten brengt ook draagvlak lokaal (waar doen we dit voor) en creëert extra kansen voor bekostiging en effectieve normering (waar geven we geld aan uit, wat zou een goede en uitdagende norm kunnen zijn).

Medebekostiging

Richting ontwikkelaars moet de brede waarde die GGM-partners ontwikkelen – bossen, landbouwtransitie, waterkwaliteit, infranatuur, klimaat, beheer en onderhoud van groen - in de directe nabijheid van woningbouwontwikkelingen worden gebruikt als inbreng. Op basis hiervan moet het vanzelfsprekend zijn dat een woningbouwontwikkeling vrijwillig of gedwongen een bijdrage doet. De GGM-opgave moet hier niet geïsoleerd worden gepresenteerd maar geïntegreerd binnen de totale ontwikkeling in een gebied. En inzicht in de meerwaarde ervan is vanzelfsprekend een voorwaarde.



D.2 Bestuurlijke besluiten

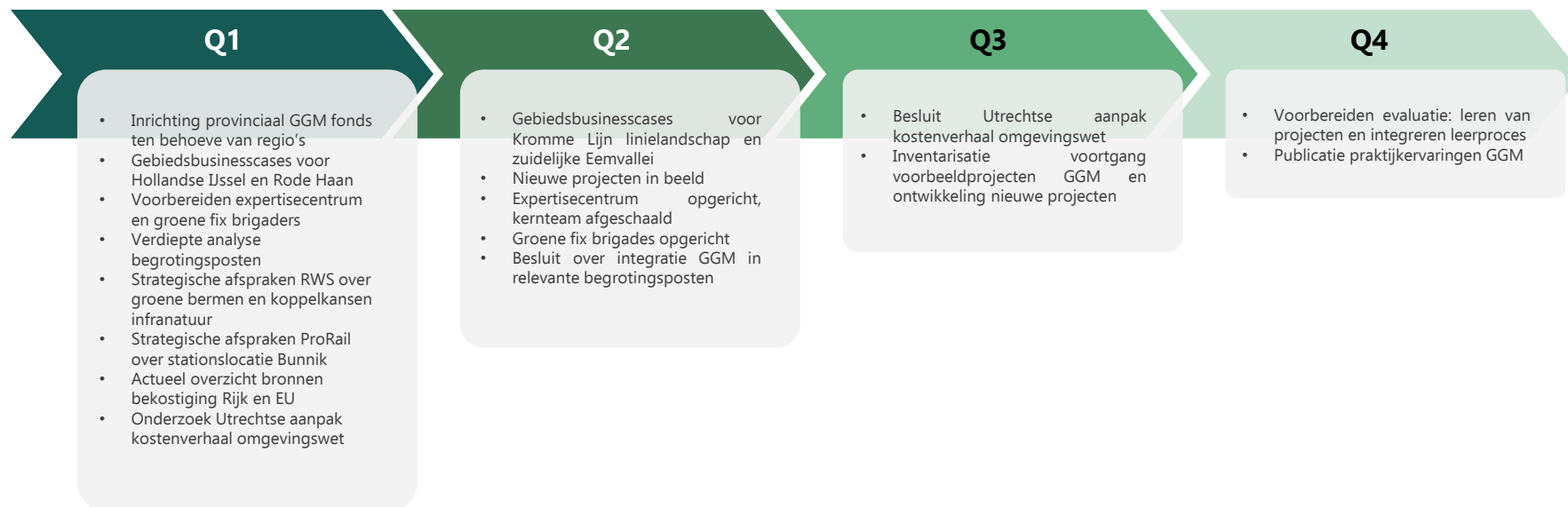
Voorstellen vanuit het perspectief van financiering en bekostiging

- GGM blijft geen separaat programma maar krijgt een vaste positie in een aantal expliciet te benoemen beleidsthema's, budgetten en programma's. Bestuurlijk wordt deze integratie gedragen door het college van GS.
- Er wordt op provinciaal niveau een expertisecentrum GGM opgericht. In de loop van 2023 zal dit expertiseteam het kernteam vervangen dan wel wordt er een waterscheiding gemaakt tussen het expertisecentrum wat zich op inhoud en projecten richt en een klein kernteam wat zich richt op (bestuurlijke) regievorming en strategie.
- Het expertiseteam omvat in ieder geval twee subsidie experts die tot taak krijgen voor GGM permanent zicht te hebben op bekostigingsmogelijkheden vanuit Rijk en EU voor GGM en gerelateerde opgaven.
- De regio's worden door de provincie ondersteund met een investeringsbudget voor financiële interventies voor projecten om zodoende investeringen mogelijk te maken die niet uit reguliere programma's en budgetten komen. De middelen gaan van de provincie direct naar projecten, de besluitvorming over toekenning wordt gelegd bij de regio (waar de provincie altijd deel van uitmaakt).
- In eerste instantie is 20 miljoen euro beschikbaar met uitzicht op een 2^e tranche afhankelijk van realisatie en evaluatie. Het provinciale investeringsbudget bestaat voor een deel (bijv. 65%) uit investeringsmiddelen en voor een deel (bijv. minimaal 35%) uit financiering. De regio's besluiten over toekenning onder vooraf vastgelegde voorwaarden waaronder in ieder geval: heldere projectstructuur met verantwoordelijkheden en gebiedsbusinesscase, maximering van bijdrage voor proceskosten (het geld is primair voor realisatie), monitoring voortgang en evaluatie impact.
- Gemeenten en betrokken partijen bekostigen en financieren op projectniveau (gezamenlijke bekostiging). De middelen worden zoveel mogelijk revolverend ingezet, dat wil zeggen dat waar mogelijk (businesscase, kasstromen) gewerkt wordt met financieringen die weer terugvloeien en gebruikt kunnen worden voor nieuwe investeringen en beheer en onderhoud.
- Het PACT wordt verbonden aan een jaarlijks te actualiseren uitvoeringsprogramma waar monitoring en evaluatie op wordt gezet zodat voortgang zichtbaar blijft. Bij keuzen omtrent inzet wordt prioriteit gegeven aan (voorbereiding van) uitvoering. Strategisch wordt ingezet op integratie in bestaande (bossen, klimaat) en nieuwe (opgave) opgaven en daaraan gekoppelde budgetten.
- De prioriteit ligt bij projecten ontwikkelen, gebiedsbusinesscases maken, benoemen koppelkansen, faseren activiteiten in de tijd en zoeken voor de kostenkant koppeling met omliggende woningbouw. Die uitdaging ligt bij de regio in samenwerking met het expertisecentrum.
- De haalbaarheid van een uniforme Utrechtse aanpak voor het kostenverhaal op basis van de Omgevingswet zou kunnen worden onderzocht op basis van lopende inventarisaties en onderzoeken bij Gemeente Amersfoort en Gemeente Utrecht. Gebiedsgerichte investeringen van groen halen een proportioneel deel van de bekostiging uit realisatie van woningen. Een heldere en eenduidige lijn binnen de gehele provincie, die wel ruimte laat voor projectspecifieke uitvoering, is wenselijk.

D.3 Vervolgstappen

2023: Een uitvoeringsgericht GGM

Als gezegd, het is voor GGM zaak om snel tot uitvoering en (zichtbaar) tot praktijkvoorbeelden te komen. Onderstaande grove tijdlijn geeft hiertoe de voornaamste acties voor 2023. Een tijdlijn die wederom voortkomt uit het perspectief van bekostiging en financiering. Uiteraard moeten hier nog de bredere taken van GGM bij betrokken worden en zal in samenspraak met partners gekeken moeten worden wat ambitieus en realistisch is.





Jan-Coen van Elburg

+31 6 51 22 30 48

JanCoen.vanElburg@Rebelgroup.com



Lianne van Ruijven

+31 6 15 87 15 54

Lianne.vanRuijven@Rebelgroup.com



Jan Smelik

+31 6 25 12 83 10

Jan.Smelik@Rebelgroup.com



Richard de Bruin

+31 613 79 65 94

Richard.deBruin@Rebelgroup.com



Martin van der Does de Bye

+31 6 24 54 88 22

Martin.vanderDoes@Rebelgroup.com

**Wijnhaven 23
3011 WH Rotterdam
The Netherlands
+31 10 275 59 90**

**info@rebelgroup.com
www.rebelgroup.com**

Bijlagen

Bijlage 1 Kostenopbouw van projecten (1)

Kostenindicatie van de groenmaatregelen

Het programma Groen Groeit Mee kent in totaal 13 typen maatregelen. In onderstaande tabel <..> zijn de eenheidskosten per type maatregel weergegeven:

Soort	Investering	Beheer	Eenheid	
Nieuwe recreatiegebieden	€135.000	52.904	per ha	
Recreatieve verbindingen	Breed	€276.800	€3.068	per ha
	Smal	€845.000	€1.678	per km
Snelfietsroutes	€1.000.000	€1.678	per km	
Recreatieve dooradering landbouwgebieden	€11.165	€366	per ha	
Nieuwe grote infra-kunstwerken	Fietsduct	€8.000.000		per stuk
	Ecoduct + wandelaar	€6.000.000		per stuk
	Faunapassage			per stuk
	Simpele wandel/fietsbrug, 10m lang en 5m breed	€90.000		per brug
Zwemwater	€103.774	€4.754	per ha	
Nieuwe natuurkernen	€104.000	€680	per ha	
Ecologische verbindingen	€104.000	€680	per ha	
Groen-blauwe dooradering landbouwgebied	€19.000	€4.316	per ha	
Levendige boerensloten	€-	€789	per km sloot	
Herstel erfbeplantingen / kleine landschapselementen	€19.000	€4.316	per ha	
Groene contourgebieden	€104.000	€680	per ha	
Buitenpoorten	€200.000	nihil	per poort	

1. Zie bijlage 5 van Groen Groeit Mee Opgaven in beeld van Bureau Buiten, 11 juni 2021.

Bijlage 1 Kostenopbouw van projecten (2)

Kostenindicatie van de groenmaatregelen

Vervolgens zijn in tabel XX de totale kosten tot 2040 per maatregelen aangegeven. Daarbij is ook een voorstel opgenomen m.b.t het eigenaarschap van de maatregel ('actor aan de lat') en partijen die mede een rol/inbreng zouden moeten/kunnen hebben ('bijkomende actoren')

Soort	Investering	Beheer	Actor aan de lat	Bijkomende actoren		
Nieuwe recreatiegebieden	€ 137.010.000	€ 2.947.000	Gemeente/projectontwikkelaar	Exploitanten, provincie	gebruikers	
Recreatieve verbindingen	€ 387.370.000	€ 3.538.000	Gemeente/projectontwikkelaar	Exploitanten	gebruikers	
Snelfietsroutes	€ -	€ -	Provincie (budget mobiliteit)			
Recreatieve dooradering landbouwgebieden	€ 3.910.000	€ 98.000	Provincie	Giften		
Nieuwe grote infra-kunstwerken	€ 302.180.000	€ -	Infrabeheerders/MIRT	Gemeente/provincie		
Zwemwater	€ -	€ -				
Nieuwe natuurkernen	€ 41.300.000	€ 271.000	Provincie	Giften	Subsidies	Stikstofgelden
Ecologische verbindingen	€ 71.560.000	€ 467.000	Provincie	Infrabeheerders/MIRT		
Groen-blauwe dooradering landbouwgebied	€ 18.150.000	€ 4.125.000	Provincie	EU subsidie (GLB)		
Levendige boerensloten	€ -	€ 7.890.000	Provincie	EU subsidie (GLB)		
Herstel erfbepantingen / kleine landschapselementen	€ 2.380.000	€ 540.000	Provincie			
Groene contourgebieden	€ 262.840.000	€ 1.718.000	Provincie/Rijk			
Buitenpoorten	€ 4.400.000	€ -	Gemeente/provincie	Infrabeheerders/MIRT		
Totaal	€ 1.231.100.000	€ 21.594.000				

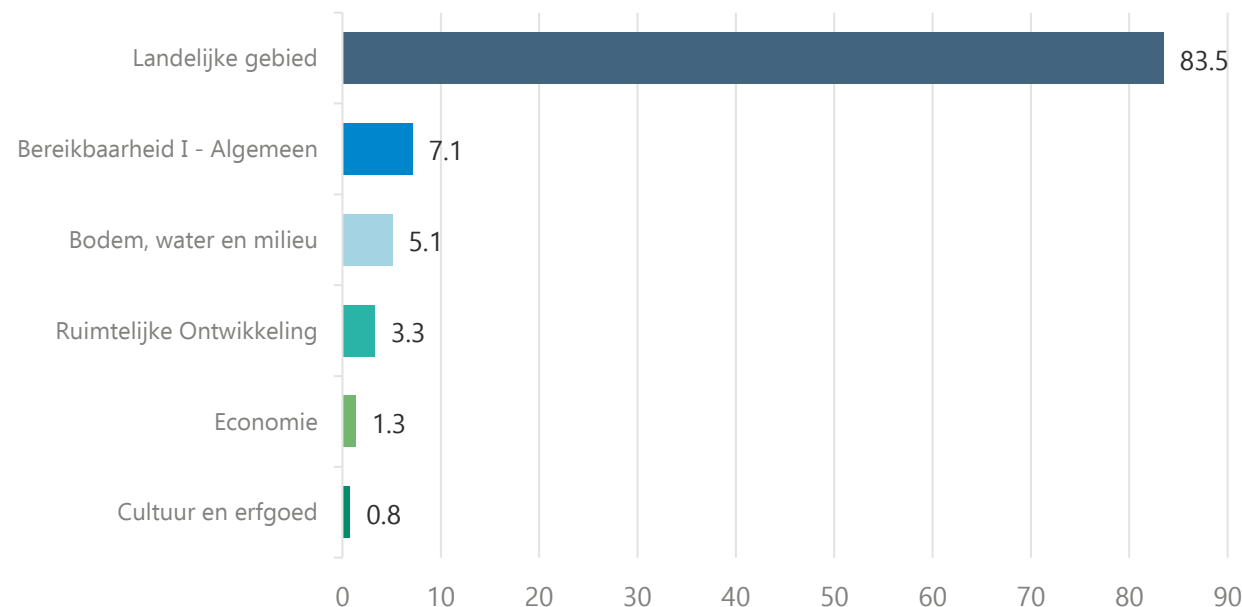
1. Zie bijlage 5 van Groen Groeit Mee Opgaven in beeld van Bureau Buiten, 11 juni 2021.

Bijlage 2 Potentieel voor financiële dekking GGM-opgave

In B.4.1. is in denklijn 4 (benutten van andere provinciale middelen met deels overlappende doelstellingen) aangegeven dat in potentie vanuit provinciale middelen grofweg € 100 miljoen aan doelstellingen kan worden toegekend die in lijn liggen met GGM. Deze potentie laat zich opsplitsen naar de volgende posten:

- Het programma Landelijke Gebied overlapt geheel met de GGM-doelstellingen. Door slim te combineren zou mogelijk ruim **€ 80 miljoen** meegekoppeld kunnen worden aan GGM.
- De ontwikkeling van nieuwe (snel)fietsroutes binnen GGM heeft overlap met het programma Bereikbaarheid I – Algemeen. Hierbinnen is geld gereserveerd voor het regionaal fietsnetwerk. De overlap met GGM-doelstellingen bedraagt circa **€ 7 miljoen**.
- Binnen het programma Bodem, Water en Milieu kan er een koppeling worden gemaakt aan de blauwe opgaven van GGM. De overlap wordt geschat op **€ 5 miljoen**.
- Er is voor het programma Ruimtelijke Ontwikkeling, zoals het aanleggen van ecologische verbindingen. Het overlappende deel is **€ 3 miljoen**.
- Het programma Economie heeft als een van de speerpunten groen beter toegankelijk maken voor bedrijven en werknemers. De overlap met GGM wordt geschat op circa **€ 1 miljoen**.
- Het programma Cultuur en Erfgoed draagt bij aan het beter ontwikkelen van de Hollandse Waterlinies. De overlap met GGM bedraagt circa **€ 1 miljoen**.

Bovenstaande bedragen zijn vanzelfsprekend indicatief en zijn vooral bedoeld als denkrichting voor het vrijmaken van middelen ter bekostiging van de GGM-opgave. Zo is er bijvoorbeeld voor Landelijk gebied een aanzienlijke som geld beschikbaar (zie inzet) maar zijn deze middelen ook reeds in belangrijke mate gealloceerd.



Figuur: Geschat overlappende deel van de jaarlijkse programmabudgetten van de provincie Utrecht met GGM-doelstellingen (in miljoenen €)

Van elk van de programma's van de Provincie Utrecht is een indicatieve inschatting gemaakt van de overlap met GGM-doelstellingen. Overlappende doelstellingen betekent dat (een deel van) het budget gealloceerd kan worden aan de GGM-opgaven.

Bijlage 3 De vier voorbeeldopgaven nader bekeken

Om te komen tot nadere concretisering van de denklijnen v.w.b. bekostiging en financiering zijn door de opdrachtgever vier voorbeeld opgaven gedefinieerd. Hieronder/op de volgende slides gaan we nader in op elk van deze opgaven. Omwille van de compactheid van deze rapportage wordt voor meer specifieke informatie over de voorbeeldopgave naar de bijbehorende factsheets. We richten ons nu dus met name op de verkregen inzichten m.b.t. de bekostiging en financiering. In vrijwel alle voorbeeldopgaven is sprake van nog niet volledige conceptuele uitwerking met de bijbehorende overzicht van investeringen uitgezet in de tijd. Die kennis vormt de essentiële basis voor de nadere concretisering van de bekostigings- en financieringsstrategie. Om deze reden beperken we ons in deze rapportage tot de hoofdlijnen van de strategie en doen de aanbeveling om die op projectmatige wijze verder uit te werken. Per voorbeeldopgave komen de volgende onderwerpen aan de orde:

- Doelen.
- Projectomvang (in €'s) en fasering.
- Baten en baathebbers.
- Denklijnen bekostiging en financiering.
- De 'next step'.
- Resterende opmerkingen.

Bijlage 3.1 Hollandse IJssel (1/2)

Hollandse IJssel

Doelen

- Versterking van de zuidelijke kade door HdSR (daarbij worden de kansen voor de noordelijke kering nu ook betrokken en ontstaan kansen voor bredere landschappelijke ontwikkeling) en
- Uitwerking van ROdS opgave in masterplan 'Hollandse IJsselgebied' van SBB. Door verbinden van de wateropgaven van HdSR en de ROdS opgave met de verstedelijkings-opgaven en de integrale kansen voor landschappelijke ontwikkeling in de breedste zin ontstaan meekoppelkansen, die baten meebrengen voor meerdere betrokken partijen.

Projectomvang (in €'s) en fasering

- Nog nader te bepalen, o.a. afhankelijk van de koppeling bereikbaarheid recreatieve voorzieningen en de woningbouwopgave.
- Gestart zal (moeten) worden met de aanpak van de waterveiligheidsopgave.

Baten (en baathebbers)

- Verlaging kans op overstromingen (bedrijven, bewoners, HDSR).
- CO2-opvang (maatschappij, SBB).
- Natuur en recreatieve voorzieningen (bewoners, bezoekers, exploitanten van commerciële voorzieningen).

- Extra opbrengsten belastingen door bewoners en bezoekers (gemeenten).
- Invulling beleidsdoelen (provincie en gemeenten).

Denklijnen bekostiging en financiering

HDSR:

- Zorgt voor de dekking van de aanleg en beheerkosten van de waterkering, bij voorkeur in een geïntegreerd contract ('build en maintain').
- Maakt in de contracteringsstrategie ruimte voor meekoppelkansen in de scope van de aanbesteding: zwemwater, inrichting oevers bevorderen biodiversiteit, (aansluiting op) recreatieve verbindingen
- Maakt als regisseur afspraken met commerciële partijen, die 'raken' aan de waterveiligheidsoplossing, denk dan aan bijv. aan het beheer van recreatieve voorzieningen (strandje, deel recreatieve verbindingen).

SBB:

- Regelt de dekking van de aanlegkosten van de bosopgave.
- Organiseert ten behoeve van het beheer van bosareaal ook vrijwilligers en SROI-subsidies (om daarmee de kosten van beheer te reduceren).

Bijlage 3.1 Hollandse IJsel (2/2)

Provincie Utrecht:

- Draagt bij vanuit structurele en incidentele posten in de PU-begroting op meerdere wijzen:
 - 1 mln. euro voor deze voorbeeldopgave.
 - Vanuit de huidige invulling van de meerjaren begroting: X mln. euro strategisch bosbeleid, X mln. NPLG, subsidie recreatie, beheer, boscompensatie.
 - PU kan daarbij ook zoeken naar de ruimte in andere posten van de meerjaren begroting: o.a. Veenweiden en Klimaatadaptatie → deel opgaven wellicht al gedekt.
- Is regisseur ophalen EU-subsidies (LIFE) en Rijkssubsidies (NNN, Stikstof, Klimaatadaptatie).
- Lobby naar Rijk voor extra bijdragen.
- PU kan – mede vanuit het concept van de Groene Fixbrigade (zie Regiodeal voorstellen) – overwegen om - met een budget voor voorfinanciering - het opstarten van de investeringsopgaven versnellen, mits er terugbetalingsafspraken zijn met publieke partijen, die op termijn baat hebben en daarmee toekomstige opbrengsten tegemoet kunnen zien (bijv. earmarken surplus aan toekomstige WOZ-opbrengsten).

Gemeente IJsselstein (en eventueel ook gemeente Nieuwegein):

- Bijdrage uit Algemene Middelen (via verwachte hogere WOZ, a la accresregeling gemeente Utrecht) met name voor beheer.

Rijk:

- Kamerbrief november 2022 als basis voor bijdragen aan woningbouw (denk aan bijdrage aan woningbouwopgave Nieuwegein (4500 woningen)) en de bijpassende bereikbaarheids-maatregelen (met name 780 mln. euro voor 'fiets').
- LNV subsidies.
- Budgetten Stikstof en Klimaatadaptatie (regelingen nog niet bekend).

Projectontwikkelaars met grondposities Rijnenburg (niet voor de korte termijn):

- Gemeente Utrecht als regisseur: woningbouw Rijnenburg kan een bron voor dekking in de toekomst opleveren, daardoor ook wellicht kans voor voorfinanciering bij aanvang.

De 'next step'

- Uitwerking integrale concept met bijbehorende investeringsopgave inclusief fasering.
- Aanscherpen baten en baathebbende partijen.
- Aanscherpen strategie voor bekostiging en (eventueel) financiering.
- Opstellen van contracteringsstrategie gericht op realisatie waterveiligheidsoplossing plus meekoppelkansen.

Resterende opmerkingen

- HDSR werkt aan Plan van Aanpak.

Bijlage 3.2 De Rode Haan (1/2)

De Rode Haan

Doelen

- Verbeteren van de recreatieve uitloopmogelijkheden.
- Vergroten van de landschappelijke kwaliteit.
- Verbetering van de algemene problematiek van het landelijk gebied.

Projectomvang (in €'s) en fasering

Voor deze voorbeeldopgave is een voorstel voor een Regiodeal opgesteld. De totale omvang van deze Regiodeal bedraagt 2,35 mln. euro.

Baten (en baathebbers)

- Natuur en recreatieve voorzieningen (bewoners, bezoekers, exploitant van commerciële voorziening).
- Extra opbrengsten belastingen door bewoners en bezoekers (gemeenten).
- Invulling beleidsdoelen (provincie, gemeenten).

Denklijnen bekostiging en financiering

De essentie in bekostigingszin is, dat de Regio aan het Rijk een bijdrage van 1,175 mln euro vraagt en datzelfde bedrag met de regionale partijen bijeenbrengt (zie onderstaande tabel). Hoewel die toezeggingen nog niet volledig zijn ontvangen heeft de Regio dus deze commitment wel afgegeven.

Provincie Utrecht:

- Draagt vanuit haar structurele en incidentele posten in de PU-begroting op meerdere wijzen bij:
 - 1,25 mln. euro voor deze voorbeeldopgave.

- Vanuit de huidige invulling van de meerjaren begroting: X mln. strategisch bosbeleid, X mln. NPLG, subsidie recreatie, beheer, boscompensatie.
- PU kan daarbij ook zoeken naar de ruimte in andere posten van de meerjaren begroting: o.a. Veenweiden en Klimaatadaptatie → deel opgaven wellicht al in potentie gedekt.
- Is regisseur ophalen EU-subsidies (LIFE) en Rijkssubsidies (NNN, Stikstof, Klimaatadaptatie etc.).
- Lobby naar Rijk voor extra bijdragen.
- PU kan – mede vanuit het concept van de Groene Fixbrigade (zie Regiodeal voorstellen) – overwegen om - met een budget voor voorfinanciering - het opstarten van de investeringsopgaven versnellen, mits er terugbetalingsafspraken zijn met publieke partijen, die op termijn baat hebben en daarmee toekomstige opbrengsten tegemoet kunnen zien (bijv. earmarken surplus aan toekomstige WOZ-opbrengsten).

Gemeente Veenendaal, Renswoude, Rhenen en Utrechtse Heuvelrug:

- Bijdrage uit Algemene Middelen (via verwachte hogere WOZ, a la accresregeling gemeente Utrecht) met name voor beheer.
- Commitment voor 20K euro (proceskosten) en deel van 125K euro kosten realisatie.

Andere publieke partijen (Nationaal Park Utrechtse Heuvelrug en Waterschap Vallei en Veluwe:

- Commitment voor 5K euro (proceskosten) en deel van 125K euro kosten realisatie.

Private partijen:

- Projectontwikkelaars, grondeigenaren: deel van 125K euro.
- Exploitant De Rode Haan: bijdrage voor beheer (omvang n.t.b.).

Bijlage 3.2 De Rode Haan (2/2)

Rijk:

- Gevraagde bijdrage Regiodeal.
- Kamerbrief november 2022 als basis voor bijdragen aan woningbouw (denk aan bijdrage aan woningbouwopgave Veenendaal (968)) en de bijpassende bereikbaarheids-maatregelen (met name 780 mln. euro voor 'fiets').
- LNV subsidies.
- Budgetten Stikstof en Klimaatadaptatie (regelingen nog niet bekend).

De 'next step'

- Aanscherpen scope en investeringsomvang.
- Aanscherpen baten en baathebbende partijen.
- Hardmaken publieke commitments.
- Onderzoek naar betaald parkeren als mogelijke (extra) bekostigingsbron.
- Aanscherpen strategie voor bekostiging en (eventueel) financiering voor andere opgaven in gebied voorbeeldopgave. Met name gesprek starten met infrabeheerders.

Resterende opmerkingen

- De opgave Rode Haan is onderdeel van een pakket aan Regiodeals.
- Het totale pakket aan Regiodeals omvat een groter bedrag aan investeringen dan nu is gehanteerd voor de aanvraag voor de bijdrage van het Rijk. Dat betekent dat de kans bestaat, dat de daadwerkelijke bijdrage van het Rijk voor deze voorbeeldopgave kan afwijken van wat in de tabel is aangehouden.
- In dat geval adviseren wij de provincie en de gemeente Veenendaal om de regie te nemen om oplossingen te vinden voor een eventueel tekort. Daarbij is het verder inventariseren van de baten en de baathebbende partijen een belangrijke stap.
- Verder adviseren wij om met de betrokken partijen ook het gesprek te voeren over de dekking van de kosten van beheer en onderhoud.

Bijlage 3.3 Zuidelijke Eemvallei (1/2)

Zuidelijke Eemvallei

Doelen

- Verbeteren van de recreatieve uitloopmogelijkheden.
- Vergroten van de duurzame toekomst voor het landelijk gebied.

Projectomvang (in €'s) en fasering

Voor dit gebied zijn twee Regiodeals ingediend, te weten:

Deal 1: Groene recreatie voor iedereen dichtbij (rondom Amersfoort) met als doelen:

- Brede welvaart: meer en kwalitatief beter groen, dat ten goede komt aan het fysiek, mentaal en sociaal welzijn van inwoners.
- Groen Groeit Mee: verbeterde toegankelijkheid en kwaliteit van het groenblauwe netwerk in ons landelijke gebied

Deal 2: Langs Eem en Spoor/ Soesterkwartier met als doelen:

- Woonruimte voor een grote verscheidenheid aan doelgroepen: starters, jongeren, ouderen en gezinnen met een voorkeur voor een stedelijk, levendig woonmilieu.
- Groen - waaronder de Groengordel - groeit mee bij de ontwikkeling van de deelgebieden; groene inrichting van de pleinen.
- Betere maatschappelijke voorzieningen om het gebied van ontmoeten, activiteiten, winkelen, kunst en cultuur.
- Ruimte voor stedelijke vormen van werken die goed samengaan met wonen (kleinschalig, kennisintensief en/of ambachtelijk, met een beperkte logistiek en werkgebouwen met voldoende ruimtelijke kwaliteit).
- Een gezonde leefomgeving (voetgangers en fietsers: 'actieve mobiliteit').
- Goede verbindingen en samenhang tussen omliggende wijken met winkelen en onderwijs.
- Een Digital Twin voor bewonersparticipatie en voor de integrale benadering van de

thema's.

Baten (en baathebbers)

- Natuur en recreatieve voorzieningen (bewoners, bezoekers, exploitanten van commerciële voorziening).
- Extra opbrengsten belastingen door bewoners en bezoekers (gemeenten).
- Nieuwe verdienmodellen voor agrariërs.
- Invulling beleidsdoelen (provincie, gemeenten en infrabeheerders, zorgverzekeraars).

Denklijnen bekostiging en financiering

Provincie Utrecht:

- Draagt bij vanuit structurele en incidentele posten in de PU-begroting op meerdere wijzen:
 - 1 mln. euro voor deze voorbeeldopgave.
 - Vanuit de huidige invulling van de meerjaren begroting: X mln. strategisch bosbeleid, X mln. NPLG, subsidie recreatie, beheer, boscompensatie.
 - PU kan daarbij ook zoeken naar de ruimte in andere posten van de meerjarenbegroting: o.a. Veenweiden en Klimaatadaptatie → deel opgaven wellicht al gedekt.
- Is regisseur ophalen EU-subsidies (LIFE) en Rijkssubsidies (NNN, Stikstof, Klimaatadaptatie).
- Lobby naar Rijk voor extra bijdragen.
- PU kan – mede vanuit het concept van de Groene Fixbrigade (zie Regiodeal voorstellen) – overwegen om - met een budget voor voorfinanciering - het opstarten van de investeringsopgaven versnellen, mits er terugbetalingsafspraken zijn met publieke partijen, die op termijn baat hebben en daarmee toekomstige opbrengsten tegemoet kunnen zien (bijv. earmarken surplus aan toekomstige WOZ-opbrengsten).

Bijlage 3.3 Zuidelijke Eemvallei (2/2)

Gemeente Amersfoort, Soest en Baarn:

- Bijdrage uit Algemene Middelen (via verwachte hogere WOZ, a la accresregeling gemeente Utrecht) met name voor beheer.

Rijk:

- Gevraagde bijdrage Regiodeals.
- Kamerbrief november 2022 als basis voor bijdragen aan woningbouw (denk aan bijdrage aan woningbouwopgave Amersfoort (4830 woningen) en Soest (920 woningen)) en de bijpassende bereikbaarheids-maatregelen (met name 780 mln. euro voor 'fiets').
- LNV subsidies.
- Budgetten Stikstof en Klimaatadaptatie (regelingen nog niet bekend).

Rijkswaterstaat:

- Integratie opgave GGM bij renovatie knooppunt Hoevelaken.

Projectontwikkelaars met grondposities:

- Bijdrage via kostenverhaal (Omgevingswet).

Zorgverzekeraars (met name die in Amersfoort zijn gevestigd)

- Bijdrage vanuit beoogde maatschappelijke positionering.

De 'next step'

- De gemeente Amersfoort werkt aan de Uitvoeringsagenda voor de korte termijn.
- Er wordt een gebiedsproces Zuidelijke Eemvallei opgezet met alle actoren

Resterende opmerkingen

- De opgave Zuidelijke Eemvallei is onderdeel van een pakket aan Regiodeals.
- Het totale pakket aan Regiodeals omvat een groter bedrag aan investeringen dan nu is gehanteerd voor de aanvraag voor de bijdrage van het Rijk. Dat betekent dat de kans bestaat, dat de daadwerkelijke bijdrage van het Rijk voor deze voorbeeldopgave kan afwijken van wat in de tabel is aangehouden.
- In dat geval adviseren wij de provincie en de gemeente Amersfoort om de regie te nemen om oplossingen te vinden voor een eventueel tekort. Daarbij is het verder inventariseren van de baten en de baathebbende partijen een belangrijke stap.
- Deze opgave leent zich ons inziens goed voor het opzetten van een specifiek fonds met bijdragen van de provincie Utrecht en de drie betrokken gemeentes vanwege 1) de samenhang tussen de verschillende deelopgaven en 2) de bescheiden kansen voor private medebekostiging en 3) een middel om versnelling aan te brengen.

Bijlage 3.4 Kromme Rijn Linielandschap (1/2)

Kromme Rijn Linielandschap

Doelen

- Landschappelijke opgave onlosmakelijke verbinden met de regionale stedelijke opgave van vele duizenden woningen rondom.
- Een gezond, recreatief toegankelijk en kwalitatief hoogwaardig landschap.
- Een duurzame toekomst voor het landelijk gebied.

Projectomvang (in €'s) en fasering

Voor deze voorbeeldopgave wordt nog gewerkt aan het Plan van Aanpak. Vooruitlopend hebben we twee afgebakende (deel)opgaven gedefinieerd (op basis van de informatie in de factsheet) plus een voorstel voor een derde (deel)opgave als PM.

1. Groenblauwe verbinding: Investering 9.8 mln. euro, beheer 175K euro/jaar. Het betreft een afgebakende opgave met beperkte investering. Boeren en exploitanten van recreatie zijn potentiële partners en er ligt een meekoppelkans voor fietspaden.
2. Fietswandelpaden: 2.1 mln. euro, beheer 4.75K euro/jaar.
3. PM: Herontwikkeling station Bunnik en omgeving: verbetering fietsinfrastructuur naar natuur en recreatieve mogelijkheden.

Baten (en baathebbbers)

- Natuur en recreatieve voorzieningen (bewoners, bezoekers, exploitanten van commerciële voorziening).
- Extra opbrengsten belastingen door bewoners en bezoekers (gemeenten).
- Horeca aan de oevers: extra opbrengsten voor agrariërs en horeca-exploitanten.

- Invulling beleidsdoelen (provincie, gemeenten en infrabeheerders).

Denklijnen bekostiging en financiering

Beheer en onderhoud van oevers koppelen aan exploitatierecht van de oever (agriërs, horeca);

Provincie Utrecht:

- Draagt bij vanuit structurele en incidentele posten in de PU-begroting op meerdere wijzen:
 - 1 mln euro voor deze voorbeeldopgave.
 - Vanuit de huidige invulling van de meerjaren begroting: X mln. strategisch bosbeleid, X mln. NPLG, subsidie recreatie, beheer, boscompensatie, X mln. voor 'fiets'.
 - PU kan daarbij ook zoeken naar de ruimte in andere posten van de meerjaren begroting: o.a. Veenweiden en Klimaatadaptatie → deel opgaven wellicht al gedekt.
- Is regisseur ophalen EU-subsidies (LIFE) en Rijkssubsidies (NNN, Stikstof, Klimaatadaptatie).
- Lobby naar Rijk voor extra bijdragen.
- PU kan – mede vanuit het concept van de Groene Fixbrigade (zie Regiodeal voorstellen) – overwegen om - met een budget voor voorfinanciering - het opstarten van de investeringsopgaven versnellen, mits er terugbetalingsafspraken zijn met publieke partijen, die op termijn baat hebben en daarmee toekomstige opbrengsten tegemoet kunnen zien (bijv. earmarken surplus aan toekomstige WOZ-opbrengsten).

Bijlage 3.4 Kromme Rijn Linielandschap (2/2)

Gemeente Utrecht, Odijk en Bunnik:

- Bijdrage uit Algemene Middelen (via verwachte hogere WOZ, a la accresregeling gemeente Utrecht) met name voor beheer.

Rijk:

- Kamerbrief november 2022 als basis voor bijdragen aan woningbouw en de bijpassende bereikbaarheids-maatregelen (met name 780 mln euro voor 'fiets').
- LNV subsidies.
- Budgetten Stikstof en Klimaatadaptatie (regelingen nog niet bekend).

Agrariërs en horeca-exploitanten:

- Beheer en onderhoudsbijdrage vanuit de koppeling aan het recht op exploitatie.

De 'next step'

- Uitwerking scope op basis van nog vast te stellen Plan van Aanpak.
- Slimme contractering: 'groen-blauw' i.c.m. 'fiets'.
- Aanscherpen strategie voor bekostiging en (eventueel) financiering voor andere opgaven in gebied voorbeeldopgave. Met name gesprek starten met infrabeheerders.

Resterende opmerkingen

- Geen.

Bijlage 4 Korte weergave gesprekken

BPD

BPD is bekend met de interactie tussen woningwaarde en de kwaliteit van de omgeving en ontwikkelt proposities die inspelen op de behoefte van groen en ruimte bij woningeigenaren. Ook kijkt BPD hoe locaties die voorlopig geen woonbestemming krijgen voor andere doeleinden kunnen aangewend. Denk daarbij aan proposities zoals agroforestry. BPD vraagt bij woningbouwontwikkeling om consistentie van decentrale overheden en wil dan ook naar GGM doelstellingen kijken.

Rijkswaterstaat (midden NL)

RWS heeft zorgen dat reeds bestaande ecologische verbindingen niet blijvend aansluiten op aangrenzend areaal zodat bijvoorbeeld de bestaande investeringen in ecoducten en dassentunnels minder effectief worden. RWS heeft een eigen beleid voor vergroening van bermen en waterkwaliteit en ziet daarin synergie met GGM. Renovatie van kunstwerken biedt kansen maar voor extra voorzieningen voor biodiversiteit is niet vanzelfsprekend budget. RWS is cofinancier geweest van de Markerwadden waar samen met Natuurmonumenten voor 75 miljoen 5 natuureilanden zijn gerealiseerd in het markermeer.

Staatsbosbeheer

Staatsbosbeheer heeft al de nodige ervaring met compensatie (CO2 opslag, bosaanplant) en medebekostiging (vanuit recreatie). SBB roept decentrale overheden regelmatig op om over de gemeentegrenzen te kijken omwille van de kwaliteit van het totale gebied. De middelen van SBB zijn beperkt, SBB is gedwongen zich primair te richten op aanleg en Beheer en Onderhoud.

Rabobank

Rabobank bevindt zich in een lastige positie voor de verduurzaming van landbouw maar onderzoekt actief alternatieven die impliciet meer aansluiten op GGM doelstellingen. Het is zoeken naar businesscases maar deze ontstaan steeds meer. Rabobank ontwikkelt ook proposities voor duurzame tijdelijke huisvesting die sterk verbonden zijn aan de GGM doelstellingen.

Waterschap (HDSR)

Waterschappen hebben zich bewust aangesloten bij GGM. Er worden kansen gezien om complementair aan de versterking van waterveiligheid natuur te realiseren en klimaatadaptatie als zodanig betekent dat er voldoende ruimte moet zijn voor afwatering en waterberging. De waterschappen moeten acteren op basis van hun wettelijke taken, dwz dat zaken als zwemwater of natuurlijke oevers niet vanzelfsprekend gerealiseerd kunnen worden. Synergie maakt echter wel effectieve uitvoering van gezamenlijke projecten mogelijk.

Gemeenten (Amersfoort, Utrecht, Leusden, IJsselstein)

Naast algemeen inbreng in GGM proces zijn specifiek de mogelijkheden van het kostenverhaal op basis van de nieuwe Omgevingswet besproken. Amersfoort en Utrecht ontwikkelen op dit moment eigen beleid ter zake. De ervaring met het kostenverhaal is primair binnenstedelijk, verbinding aan groene investeringen in het buitengebied is nieuw. Basis moet altijd liggen in de daadwerkelijk gemaakte kosten, dus er moeten wel projecten worden gerealiseerd. Het is niet mogelijk om een soort algemene heffing op te leggen op bijvoorbeeld een woningbouwopgave zonder dat dit gerelateerd kan worden aan daadwerkelijke investeringen.